

Socialstyrelsen

VISOs rådgivning om

ADOPTION UDEN SAMTYKKE

En videns- og erfaringsopsamling
HOVEDRAPPORT

Viden til gavn

VISOs rådgivning om adoption uden samtykke

En videns- og erfaringsopsamling – Hovedrapport

© DEFACTUM, Region Midtjylland, november 2018

Emneord: Adoption uden samtykke, børn og unge, sagsbehandling, rådgivning til kommuner, VISO

Udarbejdet af chefkonsulent Morten Greve og konsulent Lise Marie Witt Udsen

Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse

For yderligere oplysninger rettes henvendelse til:

DEFACTUM

Region Midtjylland

Olof Palmes Allé 15

8200 Aarhus N

Tlf. 7841 0003

E-mail: defactum@rm.dk

Hjemmeside: www.defactum.dk

ISBN trykt udgave: 978-87-93676-53-4

ISBN elektronisk udgave: 978-87-93676-52-7

Rapporten kan downloades og bestilles fra www.socialstyrelsen.dk/udgivelser

FORORD

Siden 2015 har det været skrevet ind i serviceloven, at VISO i Socialstyrelsen kan rådgive de danske kommuner om adoption uden samtykke. Socialstyrelsen har bedt DEFACTUM – et forsknings- og konsulenthus i Region Midtjylland – om at belyse erfaringerne med rådgivningen. Rapporten har fokus på indholdet i og udbyttet af VISOs rådgivning ydet frem til januar 2018. Det primære datagrundlag er oplysninger hentet i journalmateriale fra 20 rådgivningsforløb samt telefon- og fokusgruppeinterview med kommunale ledere og medarbejdere.

Vi skylder en varm tak til de fagfolk fra 29 kommuner, som indsigtfuldt og med stor velvillighed har bidraget til dataindsamlingen. Uden dette bidrag var projektet faldet til jorden. Takkes skal også vores lille ekspertgruppe – jurist Bente Adolphsen og psykolog Knud Hjulmand – som har givet os nyttig vejledning hele vejen igennem arbejdet. Ansvar for eventuelle fejl og mangler i rapporten ligger dog alene hos os.

Vi har ønsket at gøre denne rapport så kortfattet og tilgængelig som muligt. Rapporten er derfor suppleret med en bilagsrapport, der uddyber dele af analysen. Vi har desuden udarbejdet en pjece, som formidler de mest centrale konklusioner i hovedrapporten. Pjecen giver desuden gode råd før henvendelse til VISO og viden om VISOs rådgivningstilbud. De tre publikationer kan alle hentes på Socialstyrelsens og DEFACTUMs hjemmesider.

God læselyst!

DEFACTUM
Aarhus, november 2018

INDHOLDSFORTEGNELSE

RESUMÉ	1
INDLEDNING.....	2
I ADOPTION UDEN SAMTYKKE I KOMMUNERNE	3
1.1 OMFANGET AF KOMMUNERNES BRUG AF DE NYE REGLER.....	4
1.2 KONTEKSTEN FOR ARBEJDET MED ADOPTIONSSAGERNE	5
1.3 OPLEVEDE UDFORDRINGER OG BARRIERER	6
2 VISOs RÅDGIVNINGSTILBUD	8
2.1 KONCEPT FOR ENKELTSAGSRÅDGIVNINGEN	9
2.2 KONCEPT FOR TEMADAGSFORLØBENE.....	10
2.3 OMFANGET AF VISOs RÅDGIVNING PÅ OMRÅDET	11
3 ENKELTSAGSRÅDGIVNING.....	12
3.1 DE OMFATTEDE SAGSFORLØB	15
3.2 FORLØBET AF ENKELTSAGSRÅDGIVNINGEN	18
3.3 UDBYTTET AF ENKELTSAGSRÅDGIVNINGEN.....	23
3.4 UDVIKLINGSMULIGHEDER OG ALTERNATIVER.....	28
4 TEMADAGSFORLØB	30
4.1 FORLØBET AF TEMADAGSRÅDGIVNINGEN.....	31
4.2 UDBYTTET AF TEMADAGSRÅDGIVNINGEN	32
4.3 UDVIKLINGSMULIGHEDER OG ALTERNATIVER.....	36
5 PERSPEKTIVERING.....	38
5.1 ERFARINGER MED ØVRIGE NATIONALE RÅDGIVNINGSTILBUD	39
5.2 FORSLAG TIL NYE STØTTE- OG RÅDGIVNINGSFORMER.....	40
6 SAMMENFATNING OG KONKLUSION.....	43

RESUMÉ

Adoptionslovens bestemmelser om adoption uden samtykke fra de biologiske forældre blev lempet på flere punkter med virkning fra 1. oktober 2015. Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation i Socialstyrelsen (VISO) tilbyder kommunerne vejledning på området bl.a. i form af målrettet rådgivning i enkeltsager og introducerende temadagsforløb.

Denne rapport kaster lys på erfaringerne med de to rådgivningsformer. Det gælder bl.a. de kommunale henvendelsers baggrund og art samt indholdet i og erfaringerne med rådgivningen. Datagrundlaget er en systematisk gennemgang af journaloplysninger i 20 udvalgte rådgivningsforløb samt interview med et stort antal ledere og medarbejdere fra 29 af landets 98 kommuner.

VISOs enkeltsagsrådgivning: Tre fjerdedele af børnene i journalanalysen var fire år eller derunder på henvendelsestidspunktet. Fire var endnu ufødte. De øvrige børn var alle anbragt hos en plejefamilie, heraf 14 uden samtykke fra forældrene. 16 af de 24 børn havde biologiske halv- eller helsøskende; ni havde fire eller fem søskende. I forhold til to tredjedele af de 24 børn er forældremyndigheden delt mellem de biologiske forældre. Barnets mor har forældremyndigheden i de resterende tilfælde. Faderskabet er fastslået i forhold til 21 af de 24 børn. Børnenes biologiske mødre var mellem 23 og 33 år gamle i tre fjerdedele af tilfældene (aldersspredning 19-49 år). To tredjedele af de biologiske fædre var mellem 24 og 36 år gamle (aldersspredning 24-54 år); fem fædre var dog over 47 år. De angivne årsager til overvejelse af adoption uden samtykke er især mangelfuld forældreevne. Både psykisk lidelse og mental retardering hos forældrene angives i knapt halvdelen af tilfældene.

Langt de fleste kommuner svarer, at VISOs rådgivning har svaret til forventningerne. Et stort flertal vurderer ligeledes, at rådgivningen har understøttet arbejdet med den konkrete sag – og at den generelt har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen. En stor del af de interviewede kommuner oplever sluttelig, at rådgivningen har ført til specifik og generel faglig udvikling i kommunen.

VISOs temadagsforløb: Rådgivningen har givet anledning til konkrete faglige tiltag i mange af kommunerne. Ni ud af 13 kommuner har fx revurderet aktive sager (eller er i gang det), og ti ud af 13 vurderer adoption tidligere i et sagsforløb – i hvert fald i visse typer sager. Halvdelen af kommunerne oplever desuden, at rådgivningen har affødt mærkbar faglig udvikling i form af øget viden og mestring. Fire kommuner har oplevet en mere begrænset effekt, mens tre ikke har set en sådan effekt. De sidstnævnte kommuner forbinder dog dette med andre årsager end rådgivningens art og indhold. Alle 13 kommuner svarer, at VISOs rådgivning samlet set har svaret til forventningerne. 12 ud af 13 kommuner vurderer, at rådgivningen generelt har styrket de lokale forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen.

Perspektivering: Interviewpersonerne havde en række forslag til den videre udvikling af VISOs rådgivning – herunder bl.a. øget fokus på praksisnær sparring med andre kommuner, adgang til uddybet viden om konkrete sagsforløb, øget kontinuerlighed i dialogen med VISO og et styrket bidrag fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen.

En række interviewpersoner havde desuden bud på helt nye støtte- og rådgivningsformer på området bl.a. knyttet til tværkommunal netværksdannelse og understøttelse af bestilling af psykologundersøgelser.

INDLEDNING

Et bredt flertal i Folketinget har længe haft fokus på at styrke hensynet til barnets tarv i den sociale indsats. Det har bl.a. vist sig i de store reformtiltag Anbringelsesreformen fra 2006 og Barnets reform fra 2011. Også på adoptionsområdet har dette gjort sig gældende. Den lovgivning, som vedrører bortadoption af et barn uden samtykke fra de biologiske forældre, er blevet lempet ad flere omgange, senest 1. oktober 2015. Kravene til kommunernes forældrenevnerudvælgelser blev lempet, således at det nu skal sandsynliggøres og ikke godtgøres, at forældrene er varigt uden forældrenevne, ligesom der ikke længere gælder bestemte krav til barnets alder.

Med den ændrede adoptionslov blev det også en del af serviceloven, at Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation i Socialstyrelsen (VISO) skal tilbyde kommunerne rådgivning og vejledning på området. Frem til august 2018 har VISO således ydet 72 specialrådgivningsforløb i form af enten enkeltsagsrådgivning eller temadagsforløb i 45 forskellige kommuner.

Socialstyrelsen ønsker at opsamle viden om VISOs rådgivning på området. Den skal danne grundlag for den videre udvikling af VISOs rådgivning såvel som for kommunernes fremtidige brug af adoptionsloven. Denne rapport kaster lys på bredden såvel som dybden i erfaringerne med de to rådgivningsformer. Det gælder henvendelsernes baggrund og art; indholdet i og erfaringerne med rådgivningen; og den videre udvikling af rådgivning og støtte til kommunerne.

Datagrundlag

Datagrundlaget har tre dele. For det første beskriver vi koncepterne for enkeltsags- og temadagsrådgivningen på basis af bidrag fra VISO i Socialstyrelsen. Omdrejningspunktet for processen var en fælles workshop i april 2018, hvor de to indsats teorier blev udfoldet og drøftet.¹ Indsats teoriene blev siden justeret og kvalificeret gennem kommentarer fra VISO.

Datagrundlagets anden del er en gennemgang af journaler fra sager, som har dannet udgangspunkt for rådgivning fra VISO. Det drejer sig i alt om 20 mulige adoptionssager vedrørende 24 børn fra 17 forskellige kommuner. De 20 sager er udvalgt blandt 31 rådgivningsforløb gennemført frem til januar 2018. Vi har i perioden maj-juni 2018 udtrukket oplysninger om sagsforløbene og om selve rådgivningen med afsæt i en registreringsramme.

Datagrundlagets sidste del er en interviewundersøgelse primært rettet mod ledere og medarbejdere, der har modtaget rådgivning fra VISO. Med fokus på enkeltsagsrådgivningen har vi gennemført 17 telefoninterview samt tre fokusgruppeinterview. I alt har 15 kommuner bidraget til denne del af datasættet. Temadagsrådgivningen er belyst via 15 telefoninterview og to fokusgruppeinterview. Interviewpersonerne kommer her fra 13 forskellige kommuner. Som et supplement til dette materiale, har vi lavet telefoninterview med ledere fra fem kommuner, som hidtil ikke har benyttet sig af VISOs rådgivning på området. Alle interview fandt sted i perioden maj-august 2018. Samlet har vi fået interview med 29 af landets 98 kommuner og med i alt 53 kommunale ledere og medarbejdere. Kapitel 3 i den supplerende bilagsrapport rummer en udfoldet beskrivelse af undersøgelsens datagrundlag.

¹ Se Greve, M. (2015): "Styrket implementering gennem indsats teori?", s. 70-89 i Albers, Høgh & Månsson (red.): "Implementering. Fra viden til praksis på børne- og ungeområdet", Kbh.: Dansk Psykologisk Forlag.

I ADOPTION UDEN SAMTYKKE I KOMMUNERNE

Hvor meget gør kommunerne brug af de nye bestemmelser om adoption uden samtykke?

Hvad er holdningen til og rammerne for adoption uden samtykke i kommunerne?

Hvilke udfordringer i sagsarbejdet oplever ledere og medarbejdere i kommunerne?

I ADOPTION UDEN SAMTYKKE I KOMMUNERNE

I dette kapitel belyser vi kommunernes brug af den nye adoptionslovgivning: Hvad er omfanget af brugen af de nye regler? Hvilke rammer er der i kommunerne for arbejdet med disse sager? Og hvilke udfordringer oplever kommunerne?

Kapitlets centrale konklusioner er:

- Kommunerne indstiller til adoption uden samtykke oftere, end det var tilfældet før lovændringen. Der er sendt 26 indstillinger til Ankestyrelsen på godt 2½ år. Seks sager er endeligt afgjort.
- Ankestyrelsen og Statsforvaltningen afviser forholdsvis få sager (fem ud af 26 henholdsvis én ud af 17 indstillinger i perioden).
- De kommunale interviewpersoner oplever i langt de fleste tilfælde en positiv eller neutral holdning til adoptionsformen på det politiske såvel som det administrative ledelsesniveau i de enkelte kommuner.
- Ledere og medarbejdere fra et stort flertal af de kommuner, vi har talt med, ser positivt på de lokale organisatoriske rammer for arbejdet med adoptionssagerne. I et mindre antal kommuner er vurderingen dog, at især utilstrækkelig tidsnormering hos sagsbehandlerne kan udgøre en udfordring.
- Interviewpersonerne (som ofte udtaler sig på et lille erfaringsgrundlag) ser især en udfordring i skrappe lovgivningskrav samt langvarige sagsforløb med menneskelige konsekvenser for børn, forældre, plejefamilier og fagpersoner.

1.1 Omfanget af kommunernes brug af de nye regler

Bortadoption af et barn uden forældrenes samtykke er noget af det mest indgribende, det offentlige kan gøre i forhold til landets borgere. Grundlaget for en adoptionsindstilling afprøves derfor undervejs i processen af en række faglige og juridiske instanser. De vigtigste skridt frem mod en adoption er vist i Figur 1.1.²

Figur 1.1 – Procesled i sager om adoption uden samtykke

Ankestyrelsen har i august 2018 udgivet en rapport med fokus på kommunernes kendskab til og anvendelse af de nye regler om adoption uden samtykke og de nationale rådgivningstilbud på

² En udtømmende beskrivelse af sagsforløbet findes i Socialstyrelsens publikation "Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale" udgivet, da den reviderede lovgivning trådte i kraft. Se <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/adoption-uden-samtykke-til-sagsbehandlere>

området.³ Datagrundlaget udgøres af interview med Statsforvaltningen, Ankestyrelsen og VISO samt spørgeskemasvar fra 86 af landets 98 kommuner. Undersøgelsen viser bl.a., at...

- over halvdelen af de 86 kommuner (49) har *overvejet* at indstille en sag om adoption uden samtykke til børn og unge-udvalget, men ikke gjort det i praksis.
- lidt under en fjerdedel af de 86 kommuner (20) har faktisk indstillet en sag til børn og unge-udvalget siden lovændringen (i alt 35 sager i perioden).
- der har været en stigning i antallet af indstillinger til Ankestyrelsen efter ændringerne i adoptionsloven trådte i kraft.⁴

Tal fra Ankestyrelsen viser, at man indtil medio august 2018 har taget stilling til 26 indstillinger til adoption uden samtykke efter de nye bestemmelser. I 18 af disse sager har Ankestyrelsen tiltrådt indstillingen, mens sagen i tre tilfælde er hjemvist til ny behandling i kommunen med henblik på at styrke dokumentationsgrundlaget. Styrelsen har afvist fem indstillinger.

Statsforvaltningen har foreløbig færdigbehandlet 17 af de 18 sager, hvor Ankestyrelsen har tiltrådt den kommunale indstilling. I 16 tilfælde har Statsforvaltningen truffet afgørelse om adoption, mens der er givet afslag en enkelt gang. Opgørelserne viser altså, at Ankestyrelsen og Statsforvaltningen kun i forholdsvis få tilfælde direkte afviser de indstillede sager. Barnets forældre har mulighed for at kræve sagen indbragt for byretten med mulighed for anke til landsretten. Først når ankefristen er udløbet, kan Statsforvaltningen afslutte sagen og endeligt bevilge adoption. Dette er sket i seks tilfælde efter de nye regler.

Samlet er kun et ret beskedent antal sager nået til behandling i Ankestyrelsen og Statsforvaltningen efter lovændringen, endsige mundet ud i endelig bortadoption af de berørte børn.⁵ Når der dog alligevel tales om en stigning i antallet af sager, afspejler det, at meget få sager blev behandlet efter den gamle lovgivning. Ankestyrelsens undersøgelse viser da også, at kommunerne oplever en del udfordringer i arbejdet med sagerne – lang sagsbehandlingstid nævnes bl.a. som en barriere.⁶ Dette tema kigger vi nærmere på nedenfor på basis af vores interview.

1.2 Konteksten for arbejdet med adoptionssagerne

I vores interview har vi bl.a. spurgt til konteksten for kommunale fagpersoners arbejde med sagerne: Hvad er grundholdningen til adoption uden samtykke på det politiske og det administrative niveau? Hvilke organisatoriske rammer er der for arbejdet med sagerne i de enkelte kommuner? Svar på disse spørgsmål er nyttige, da konteksten for arbejdet med sagerne kan påvirke VISOs muligheder for at skabe de ønskede resultater i og sammen med kommunerne. Bilagsrapportens kapitel 4 uddyber denne analyse, men her følger de vigtigste konklusioner.

³ Ankestyrelsen: "Adoption uden samtykke. Kommunernes brug af og kendskab til reglerne og mulighederne for råd og vejledning", 2018. Se <https://ast.dk/publikationer/rapport-om-adoption-uden-samtykke>

⁴ Ankestyrelsen: "Adoption uden samtykke", 2018, s. 13-16.

⁵ Fra nationalt politisk hold er der givet udtryk for, at man havde forventet, at de nye regler ville være blevet anvendt i større omfang, end det faktisk har været tilfældet. Se fx Berlingske Tidende, 17. maj 2018, s. 4: "Regeringen vil have flere bortadoptioner med tvang".

⁶ Ankestyrelsen: "Adoption uden samtykke", 2018, s. 7.

Grundholdning til adoption uden samtykke i kommunerne: Interviewmaterialet peger på, at der i en stor andel af kommunerne er politisk, administrativ og ledelsesmæssig støtte til at anvende de nye regler. Holdningen på det politiske niveau⁷ beskrives ganske vist i en del tilfælde som neutral – en del svarpersoner har således svært ved at vurdere, hvad den politiske holdning er. Kun ganske få interviewpersoner oplever en direkte skeptisk politisk holdning.

Interviewene viser desuden, at holdningen til adoptionsformen i langt de fleste tilfælde er positiv i de enkelte kommuners administrative systemer. Det gælder især på ledelsesniveau, men i vidt omfang også blandt medarbejderne. Mulige besparelser spiller kun en rolle som sidegevinst ved varetagelsen af barnets tarv, og anvendes ikke i sig selv som et argument for adoption uden samtykke i kommunerne.

Organisatoriske rammer for sagsarbejdet: Både ledere og medarbejdere fra langt de fleste af de kommuner, vi har talt med, ser positivt på de lokale rammer for arbejdet med sagerne. I en mindre andel af vores interview peges der ganske vist på svagheder i rammerne. Det gælder især sagsbehandlingens tidsnormering. Fem interviewpersoner vurderer således, at kommunens tilgang kan betyde, at der afsættes for lidt tid til det krævende arbejde med en sag om adoption uden samtykke. Dette er dog undtagelser. Interviewpersonerne vurderer overvejende de lokale rammer for sagsbehandlingen som velfungerende.

1.3 Oplevede udfordringer og barrierer

Et tema i mange interview var, hvad der udgør udfordringer for at lykkes med sager om adoption uden samtykke. Vores interview giver dermed et nyttigt indtryk af, hvad der fylder hos de kommuner, der har henvendt sig til VISO. Bemærk dog, at de fleste af interviewpersonerne taler ud fra en ret begrænset konkret erfaring med trinnene i et adoptionsforløb.⁸ Udsagnene siger derfor nok i højere grad noget om de *forestillinger*, der er om arbejdet med sagerne, end om hvordan sagerne reelt udspiller sig, og hvilke barrierer der mødes i sagsbehandlingen.

En lang række temaer fremhæves af interviewpersonerne, og i Tabel 1.1 nedenfor præsenteres en oversigt over, hvor ofte de enkelte udfordringer omtales.

Der peges i alt på 17 forskellige udfordringer i interviewene. I snit udpeges 2,4 udfordringer pr. interview, men dette dækker over store forskelle – der udpeges mellem nul og ni udfordringer i de enkelte interview. I 37 af de 42 interview nævner interviewpersonen eller interviewpersonerne dog mindst ét bud på en udfordring.

Som det fremgår, er der især ti udfordringer, som fremhæves ofte – dvs. nummer 1-5 i oversigten. Den hyppigste udfordring (nævnt i ti interview) går på det svære i at opfylde de krav, som lovgivningen (adoptionsloven og serviceloven) og de forskellige instanser stiller. Bl.a. fremhæves udfordringer med at sandsynliggøre varigt nedsat forældreevne hos fx unge kommende forældre. Desuden omtales en oplevet uklarhed i forhold til, hvor længe en kommune skal forsøge at afklare faderskabet i en konkret sag.

Tre udfordringer gik igen i ni interview:

⁷ Der tænkes her på byrådet og kommunens politiske udvalg, herunder især børn og unge-udvalget.

⁸ Interviewpersonernes (og deres kommuners) faktiske erfaring med adoption uden samtykke er beskrevet uddybende i bilagsrapportens afsnit 3.3.

- Det mulige ophør af en aktuel plejefamilieanbringelse med henblik på bortadoption (og dermed risikoen for brud af en værdifuld tilknytning for barnet).
- Den menneskelige og følelsesmæssige belastning for fagpersonerne.
- Sagsforløbets varighed og kompleksitet.

Det fremgår af interviewene, at netop varigheden sættes i forbindelse med den menneskelige indvirkning på aktørerne: Hvad betyder et langvarigt og uforudsigeligt forløb for barnets tarv? Ikke mindst tænkes der her på, at en flytning fra den aktuelle plejefamilie er nødvendig i en del sager. Hvad betyder forløbet for sagsbehandleren? For den aktuelle plejefamilie? For dialog og fortsat samarbejde med de biologiske forældre?

Tabel 1.1 – Oplevede udfordringer og barrierer angivet i interview

Udfordringer	Forekomst
1 Lovgivingers og instansers krav svære at opfylde	10
2 Brudt tilknytning ved muligt ophør af aktuel plejefamilieanbringelse	9
Menneskelig indvirkning på fagpersoner	9
Langvarig og kompleks sagsgang	9
3 Afklaring af barnets tarv	8
Bestilling af psykologundersøgelser, rettidigt og af tilstrækkelig kvalitet	8
4 Vanskeliggjort forældredialog og -samarbejde	7
5 Identifikation af egnet og tilgængelig adoptionsfamilie	6
Tvivl og evt. konflikt om samvær efter bortadoption	6
Tidsforbrug til sagsbehandling	6
6 Menneskelig indvirkning på aktuel plejefamilie	3
Skepsis i børn og unge-udvalget	3
Fastlæggelse af faderskab	3
7 Krav til faglige specialistkompetencer	2
Vedligeholdelse af de relevante kompetencer	2
8 Afklaring af og prognose for forældreevne	1
Sammenstød med kommunens generelle børn og unge-strategi	1

En sidste udfordring skal omtales: I otte interview ser interviewpersonen bestilling af solide og rettidige psykologundersøgelser som en udfordring. Det handler både om, at ikke alle psykologer har let ved at opnå den nødvendige tydelighed i sprog og konklusioner, og om at de bedste psykologer ofte har fulde kalendere langt frem i tiden. Omvendt skal det nævnes, at flere interviewpersoner *ikke* ser dette aspekt som udfordrende. Det nævnes her, at omhyggelighed i udvælgelsen, betalingsvilje samt stærke interne procedurer ved bestilling af denne type undersøgelser er fremmede for at opnå det rette undersøgelsesgrundlag rettidigt og i første forsøg. Det kan fx handle om sparring fra ledelse og intern psykolog i forbindelse med formulering af undersøgelsesopdraget.

2 VISOs RÅDGIVNINGSTILBUD

Hvad er tankerne bag VISOs rådgivningstilbud på området?

Hvor lang tid varer et rådgivningsforløb? Hvilke elementer består det af?

Hvor mange kommuner har gjort brug af VISOs rådgivningstilbud?

2 VISOs RÅDGIVNINGSTILBUD

VISO tilbyder kommunerne tre typer af rådgivning om adoption uden samtykke. For det første har VISO et tilbud om ad hoc-telefonrådgivning. For det andet kan kommunerne anmode om rådgivning med sigte på enkeltsager, hvor adoption uden samtykke er under overvejelse. Endelig tilbyder VISO for det tredje temadagsforløb, som formidler viden om og tematiserer arbejdet med sager om adoption uden samtykke generelt. I dette kapitel giver vi en kort præsentation af koncepterne for enkeltsags- og temadagsrådgivningen⁹ samt et overblik over omfanget af rådgivningen siden lovændringen i 2015.

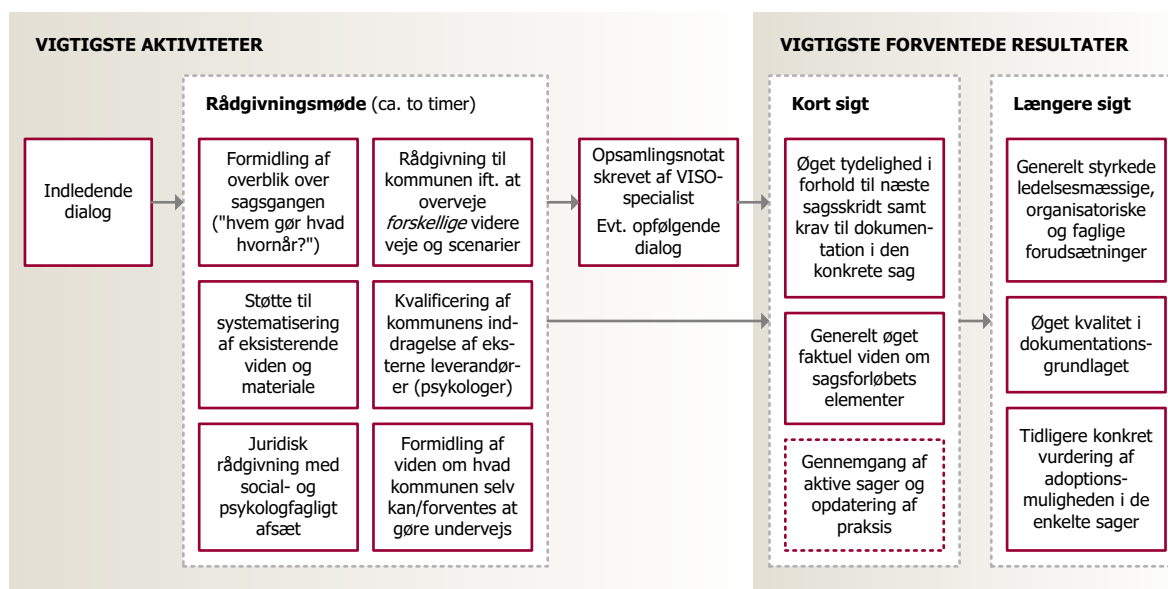
Resultater og konklusioner i dette kapitel:

- VISO tilbyder kommunerne ad hoc-telefonrådgivning samt enkeltsagsrådgivning og temadagsforløb.
- Denne kortlægning fokuserer på de to sidstnævnte former, som ydes efter skræddersyede koncepter med en høj grad af tilpasning til den lokale kontekst (og sag) samt ud fra en praksisnær tilgang med fokus på de konkrete sagsbehandlingskridt.
- Enkeltsags- og temadagsrådgivningen er medio august 2018 ydet til 45 af landets 98 kommuner. Medregnes ad hoc-rådgivningen, har VISO været i kontakt med 59 kommuner.

2.1 Koncept for enkeltsagsrådgivningen

Forandringsteorien bag konceptet er vist i hovedtræk i Figur 2.1. Enkeltsagsrådgivningen ydes ud fra et skræddersyet koncept, som hviler på to faglige antagelser.

Figur 2.1 - Forandringsteori for VISOs enkeltsagsrådgivning

⁹ Bilagsrapportens kapitel 2 rummer en mere udfoldet beskrivelse af de to rådgivningskoncepter.

For det første tilpasses rådgivningen kommunens kontekst og den konkrete sag ved at foregå på stedet og ved inddragelse af relevant journalmateriale. Dette antages at fungere tryghedsskabende og fremmende i forhold til medejerskab, engagement og læring i forbindelse med møderne. Der anlægges for det andet en praksisnær rådgivningstilgang med fokus på de konkrete sagsbehandlingskridt. Dette antages at styrke ledere og medarbejders overblik og handleevne.

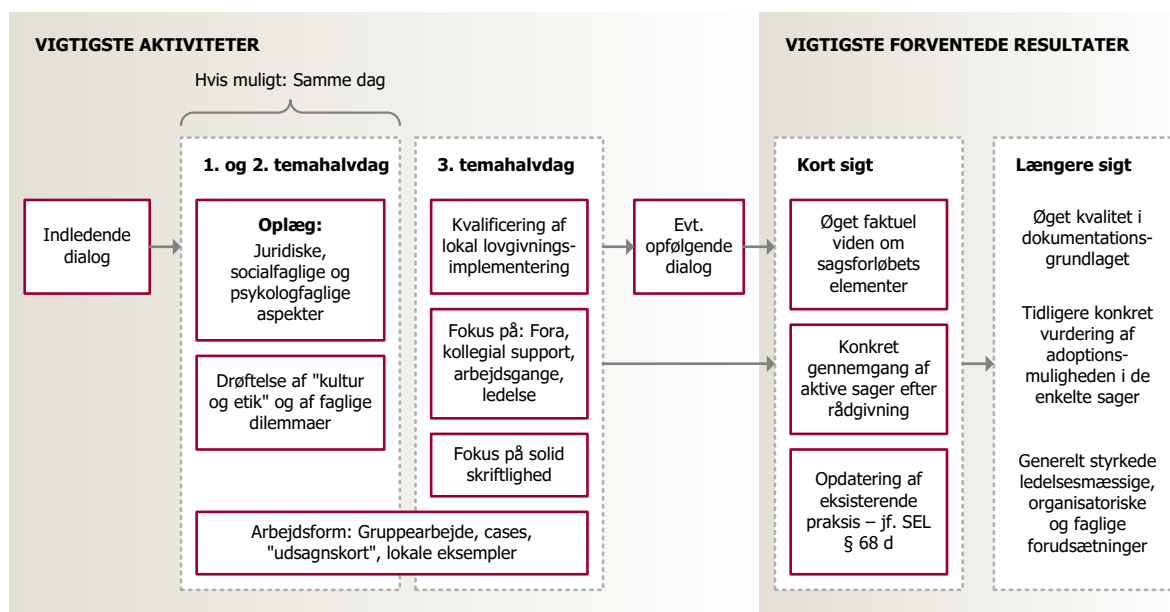
Aktiviteter: Aktiviteterne omfatter en *forberedende fase*; et *rådgivningsmøde*; og en *opfølgende fase* med et opsamlende notat fra VISO-specialisten og evt. dialog mellem VISO og henvender.

Resultater: På kort sigt forventes rådgivningen især at støtte kommunen i at tage de næste sagsskridt i den konkrete sag, herunder ved at styrke det social- og psykologfaglige dokumentationsgrundlag. Der er også en forhåbning om, at rådgivningen kan anspore kommunen til at gennemgå aktive sager og efter behov opdatere den faglige praksis på området. På længere sigt forventes det bl.a., at rådgivningen vil styrke ledelse, sagsbehandling, dokumentationsarbejde m.m. samt føre til en tidligere vurdering af adoptionsperspektivet i nye sager.

2.2 Koncept for temadagsforløbene

Konceptet for temadagsforløbene er rent metodisk udarbejdet på baggrund af indledende kommunebesøg i vinteren 2015, hvor VISO besøgte to kommuner med henblik på en afdækning af kommunernes behov for rådgivning i relation til området. Besøgene havde til formål at indkredse kommunernes ønsker til opkvalificering herunder gode råd til form, formidling m.m. Hvad angår det metodiske grundlag og de faglige antagelser, ligger den temadagsbaserede VISO-rådgivning tæt op ad enkeltsagsrådgivningen. Figur 2.2 viser forandringsteoriens dele.

Figur 2.2 – Forandringsteori for VISOs temadagsforløb

Aktiviteter: Kernen er et heldagsmøde plus et halvdagsmøde. Den mere rummelige tidsramme åbner for både formidling af viden og drøftelse med afsæt i de lokale forhold og erfaringer.

Forventede resultater: På de fleste punkter ligger forventningerne til målopfyldelsen tæt op ad forventningerne til enkeltsagsrådgivningen.

2.3 Omfanget af VISOs rådgivning på området

Socialstyrelsen har opgjort omfanget af VISOs rådgivning på området for adoption uden samtykke pr. 13. august 2018. Resultatet er gengivet i Tabel 2.1.

Tabel 2.1 - VISO-rådgivningens omfang (oktober 2015 til august 2018)

Enkeltsagsrådgivning	<i>Afsluttet</i>	30 forløb
	<i>Igangværende</i>	16 forløb
	<i>Berammet</i>	3 forløb
Temadagsrådgivning		26 forløb
Telefonisk rådgivning		111 henvendelser

Enkeltsags- og temadagsrådgivningen er indtil videre nået ud til 45 af landets 98 kommuner. Medregner man den telefoniske ad hoc-rådgivning, når antallet af kommuner, VISO har været i kontakt med, op på 59 kommuner. Det svarer til ca. 60 procent af landets kommuner. Der har således været betydelig rådgivningsaktivitet i perioden, og rådgivningen er samtidig nået ganske bredt ud. Der er dog fortsat 39 kommuner, som endnu ikke i nogen form har modtaget VISOs rådgivning i relation til adoption uden samtykke.

3 ENKELTSAGSRÅDGIVNING

Hvad kendetegner de berørte børn og deres forældre i de 20 udvalgte rådgivningsforløb?

Hvad ligger til grund for kommunernes overvejelse om adoption uden samtykke?

Hvordan vurderer kommunerne udbyttet af rådgivningen? Hvilke konsekvenser har den haft?

3 ENKELTSAGSRÅDGIVNING

I dette og det følgende kapitel analyserer vi først enkeltsagsrådgivningen og dernæst temadagsforløbene. I de to første afsnit nedenfor præsenterer vi en række resultater fra journalgennemgangen. Vi kaster lys på de konkrete sagsforløb, herunder de berørte børns baggrund, og på selve rådgivningsforløbene, herunder indholdet i rådgivning og anbefalinger fra VISO. I afsnit tre afdækker vi kommunernes forventninger til og udbytte af VISOs rådgivning. I det sidste afsnit fremlægger vi en række af de forslag til justeringer i eller supplerings af rådgivningsindsatsen, som de kommunale fagfolk fremkom med i interviewene.

Kapitlets centrale resultater og konklusioner er opsummeret i de tematisk opdelt punktopstillinger nedenfor.

Oplysninger om de berørte børn

- Fire børn var endnu ikke født på henvendelsestidspunktet. I gennemsnit var de resterende 20 børn 3,3 år gamle, med en alder i intervallet 0-9 år. Næsten tre fjerdedele var fire år eller derunder. Der var ti piger og ti drenge i denne gruppe.
- Alle 20 børn var anbragt hos en plejefamilie, heraf 14 uden samtykke fra forældrene.
- 16 af de 24 børn havde biologiske halv- eller helsøskende. Ni havde 4-5 søskende.

Oplysninger om de berørte børns forældre

- I forhold til to tredjedele af de 24 børn er forældremyndigheden delt mellem de biologiske forældre. Barnets mor har forældremyndigheden i de resterende tilfælde.
- Faderskabet er fastslået i forhold til 21 af de 24 børn.
- Børnenes biologiske mødre var i snit 30,2 år gamle ved henvendelsen (aldersspredning 19 til 49 år). De biologiske mødre var mellem 23 og 33 år gamle i tre fjerdedele af tilfældene, og boede oftest sammen med den biologiske far eller alene.
- I snit var de biologiske fædre 37 år gamle (aldersspredning 24-54 år). Ca. to tredjedele af fædre var mellem 24 og 36 år gamle; fem fædre var dog over 47 år. Otte af de 21 biologiske fædre var samboende med moren.
- De angivne årsager til overvejelse om adoption uden samtykke er især mangelfuld forældreevne. Både psykisk lidelse og mental retardering hos forældrene angives i knapt halvdelen af tilfældene.

Sagsforløbet op til henvendelsen

- De hyppigste kommunale indsatser frem mod henvendelsen er anbringelse i plejefamilie (alle 20 sager) og støttet samvær (16 sager). En række andre indsatser har været iværksat, men hver enkelt kun i højst to sager.
- I 16 ud af de 20 sager er der samvær med en af eller begge de biologiske forældre.

Henvendelser og henvendelsesgrundlag

- I halvdelen af sagerne henvises til adoptionslovens § 9, stk. 3 (utilstrækkelig forældreevne) som forventet lovgrundlag for en indstilling til adoption; i halvdelen af sagerne til § 9, stk. 4 (tilknytning til plejefamilien).
- I 14 sager påtænkes fremmedadoption; i de resterende seks tilfælde familieadoption.
- Kommunerne efterspørger især vejledning til de processuelle skridt og hjælp til afklaring af faglige spørgsmål om fx barnets adopterbarhed eller sagens egnethed.

Rådgivningsforløbet

- VISOs rådgivning ydes typisk i form af et enkelt møde af to timers varighed. Dertil kommer indledende og opfølgende dialog.
- Rådgivningsmøderne blev i gennemsnit afholdt 64 dage efter sagsoprettelsen. Kun i fire tilfælde fandt mødet ikke sted inden for ca. to måneder fra sagens oprettelse hos VISO.
- Der deltog 2-4 personer fra kommunen i langt de fleste rådgivningsmøder – herunder altid den henvendende socialrådgiver samt en leder. Derudover deltog i en del tilfælde fx en fagspecialist, familieplejekonsulent, jurist m.m.
- Der blev især rådgivet om faglige og lovgivningsmæssige krav; dokumentation og sagsfremstilling; samt om samarbejdet med de forskellige interessenter og processen hos instanser som Ankestyrelsen, Statsforvaltningen m.m.

Kommunernes vurdering af rådgivningen

- De kommunale fagfolk havde på forhånd forventninger til rådgivningen, som stemmer godt overens med konceptet for enkeltsagsrådgivningen.
- I en stor del af de 20 forløb beskriver informanterne, hvordan VISOs rådgivning konkret har været guidende for kommunen i det videre sagsforløb. I 12 sager arbejder kommunen fortsat på en adoption uden samtykke.
- En stor del af kommunerne har gjort konkrete faglige tiltag i forlængelse af rådgivningen. Det gælder især en tidligere vurdering af adoptionsperspektivet i den enkelte sag, men i en del tilfælde også opdateret faglig praksis (nye skabeloner, procedurer m.m.).
- En stor del af de interviewede kommuner oplever, at rådgivningen har ført til generel faglig udvikling, især i form af øget viden om og faglig mestring i forhold til adoption uden samtykke.
- Langt de fleste kommuner svarer, at VISOs rådgivning samlet set har svaret til forventningerne. Et stort flertal vurderer, at rådgivningen har understøttet arbejdet med den konkrete sag – og at den generelt har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen.
- Interviewpersonerne havde en række forslag til den videre udvikling af VISOs rådgivning – herunder bl.a. øget fokus på praksisnær sparring med andre kommuner og udvikling af anonymiseret casemateriale.

3.1 De omfattede sagsforløb

I det følgende giver vi en udfoldet præsentation af resultaterne af journalgennemgangen. Fokus er på de berørte børn og deres familiemæssige baggrund samt på forløb og indhold af enkeltsagsrådgivningen i de 20 udvalgte sager. De 20 sager omfatter i alt 24 børn.

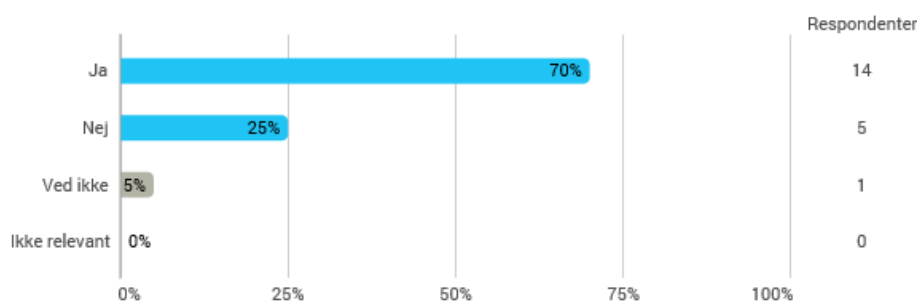
De berørte børn

I de gennemgåede sager er 20 ud af 24 børn født på det tidspunkt, hvor kommunen henvender sig til VISO for rådgivning om eventuel adoption uden samtykke.¹⁰ I de fire tilfælde, hvor barnet endnu ikke er født på henvendelsestidspunktet, er henvendelsen foretaget mellem fem og ni uger før den forventede termin.

De børn, der var født, da henvendelsen blev foretaget, var i gennemsnit 3,3 år gamle. Børnenes alder varierer fra nul til ni år, men næsten tre fjerdedele er fire år eller derunder (14 børn). Heraf er halvdelen nul eller ét år (syv børn). Kun et enkelt barn er ni år. Der er lige mange piger og drenge blandt de børn, som er født på henvendelsestidspunktet.

Alle 20 fødte børn var anbragt hos en plejefamilie på tidspunktet for henvendelsen. Figur 3.1 viser, at 14 ud af de 20 børn var anbragt uden samtykke fra forældrene. I fem tilfælde var der afgivet forældresamtykke til anbringelsen.

Figur 3.1 – Er barnet døgnanbragt uden forældremyndighedsindehavers samtykke?

En fjerdedel af de 20 børn har været genstand for én eller flere forudgående døgnanbringelser eller døgnophold. I over halvdelen af disse tilfælde er der tale om ophold på mor-barn-institution (tre ud af fem). Et enkelt barn har tidligere været anbragt i en anden end den nuværende plejefamilie, mens et andet barn har været med sin mor på et mor-barn-ophold i en plejefamilie.

Ud af de 24 børn har 16 børn én eller flere biologiske halv- eller helsøskende. I gennemsnit har disse børn 3,4 halv- eller helsøskende. De fordeler sig på syv børn med 1-2 søskende hver og ni børn med 4-5 søskende hver.

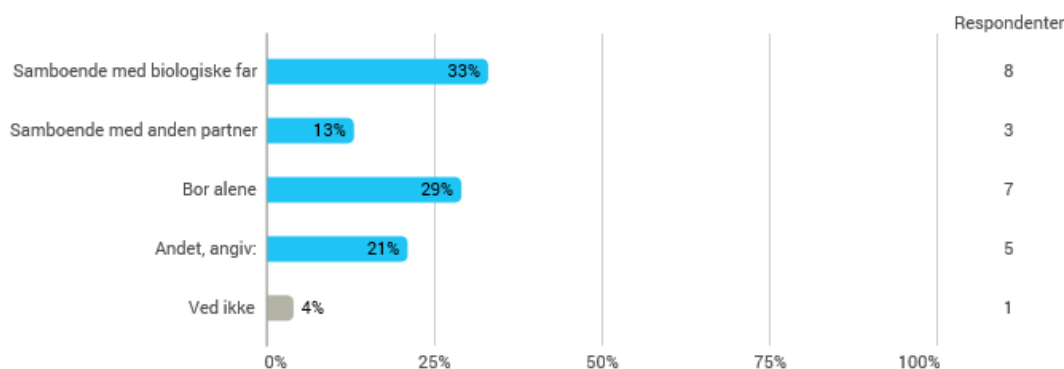
Børnenes biologiske forældre

Forældremyndigheden er for to tredjedele af børnene delt mellem de biologiske forældre. I den sidste tredjedel af tilfældene er det kun den biologiske mor, der har forældremyndigheden. Faderskabet for barnet er fastslået for 21 ud af 24 børn.

¹⁰ Journalgennemgangen omfatter 20 VISO-rådgivningsforløb. I to tilfælde vedrørte rådgivningen dog to søskende og i et enkelt tilfælde tre søskende. I det følgende behandler vi derfor de 24 individer hver for sig.

Børnenes biologiske mødre var i snit 30,2 år gamle på henvendelsestidspunktet, men det dækker over en spredning fra 19 til 49 år.¹¹ I tre fjerdedele af tilfældene var den biologiske mor mellem 23 og 33 år. Den biologiske mor boede oftest sammen med den biologiske far eller alene – begge situationer optræder i ca. en tredjedel af tilfældene (se Figur 3.2 nedenfor). Den biologiske mor boede sammen med en anden partner på henvendelsestidspunktet i tre tilfælde. I ca. en femtedel af sagerne angives svaret "Andet", som bl.a. i tre tilfælde dækker over, at den biologiske far sad i fængsel, men ellers er samboende med den biologiske mor.

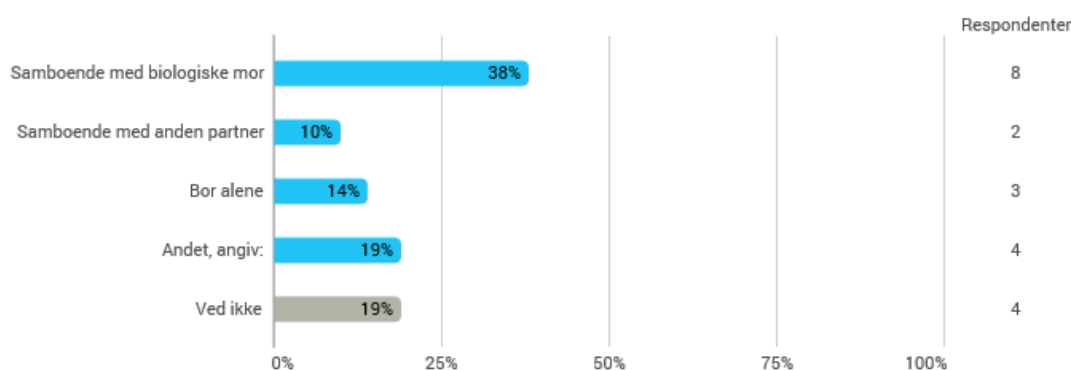
Figur 3.2 – Den biologiske mors bopæl på henvendelsestidspunktet

De biologiske fædre var i gennemsnit 37 år. Gennemsnittet bygger på oplysninger for fædre til 19 af de 21 børn, hvor faderskabet er fastslået. Fædrene var mellem 24 og 54 år, og ca. to tredjedele af fædrene var i intervallet 24-36 år. Den sidste tredjedel var mellem 41 og 54 år.

Det fremgår af Figur 3.3, at knapt 40 procent af fædrene var samboende med den biologiske mor på tidspunktet for henvendelsen. Ti procent var samboende med anden partner, og 14 procent boede alene. For næsten en femtedel af fædrene er der angivet "Andet". Dette dækker over, at den biologiske far i ét tilfælde boede på et bosted og i tre tilfælde var i fængsel, men ellers samboende med barnets mor. Bopælen var ukendt for næsten en femtedel af fædrene.

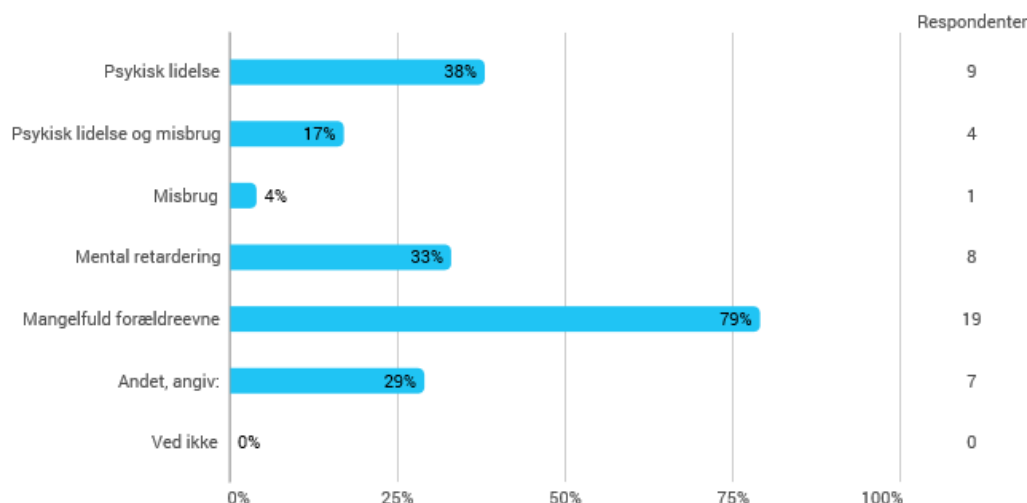
Figur 3.3 – Den biologiske fars bopæl på henvendelsestidspunktet

Figur 3.4 viser, at de angivne årsager til overvejelse om adoption uden samtykke i langt de fleste tilfælde omfatter mangelfuld forældreevne hos de biologiske forældre (19 ud af 20 sager).

¹¹ Bemærk, at oplysningerne om mødrenes alder er opgivet pr. barn. I de tilfælde, hvor en sag handler om flere børn med samme mor, vil moderen derfor optræde flere gange i opgørelsen af mødrenes alder.

Figur 3.4 – Forhold hos biologiske forældre af betydning for overvejelse om adoption uden samtykke

Psykisk lidelse hos forældrene angives i ni sager, mens mental retardering angives i otte tilfælde. Kombinationen af psykisk lidelse og misbrug angives i fire sager. I syv sager er kategorien "Andet" valgt. Her nævnes bl.a. vold mellem forældre, vanrøgt og vold, formodning om seksuelle overgreb, pædofilidomme, ustabil livsførelse samt en Aspergers-diagnose og manglende tilknytning til barnet som årsager til overvejelse om adoption uden samtykke.¹²

Sagsforløbet op til henvendelsen

Det fremgår af oversigten i Tabel 3.1 nedenfor, at den hyppigst forekommende indsats i kommunen frem til henvendelsestidspunktet er anbringelse i plejefamilie. Dette er gældende i alle de 20 tilfælde, hvor barnet er født på tidspunktet for henvendelsen. I 16 sager er der tale om støttet samvær. Der er derudover en række kommunale indsatser, som hver især forekommer i to sager (fire forskellige typer) eller kun i en enkelt sag (ti typer). Alle de 20 børn, som er født på henvendelsestidspunktet, er anbragt i en plejefamilie. I ti sager er anbringelsen sket umiddelbart efter fødslen.

I 16 ud af de 20 sager er der samvær med en af eller begge de biologiske forældre. Samværet varierer i hyppighed fra hver 14. dag til én gang om måneden – i en enkelt sag dog hver uge. I varighed varierer samværet mellem 1-2 timer. I ti sager er det anført, at samværet er støttet. I syv sager er det ikke tydeligt oplyst, om og evt. hvordan samværet støttes.

¹² Der kunne angives mere end én årsag, hvorfor antallet af angivelser (48) sammenlagt er betydeligt højere end antallet af sager (20). Procentangivelserne i Figur 3.4 henviser til, hvor stor en andel af det samlede antal angivelser, som den enkelte angivne årsag udgjorde. I kolonnen yderst til højre er angivet hvor mange af de 20 sager, den pågældende årsag er angivet i.

Tabel 3.1 – Oversigt over kommunale indsatser frem til henvendelsen

Indsatser sorteret ud fra forekomst		Antal sager
1	Anbragt i plejefamilie	20
2	Støttet samvær	16
3	Døgnophold på familieinstitution med forældre	2
	Babysimulatorforløb	2
	Anbragt hos flere plejefamilier	2
	Mor fulgt af familieambulatorium under graviditet	2
4	Anbragt på børneinstitution	1
	Indlagt i ISIS-forløb (tværfaglig, tværsektoriel og sygehusbaseret støtteforanstaltning)	1
	Forældre tilbudt samtaler i Familiehus	1
	Psykologisk behandling	1
	Forløb i Familiehus under graviditet	1
	Ambulant støtte til forældre	1
	Støtte i skolen	1
	Familiebehandling under graviditet med henblik på at udvikle forældrekompetencer	1
	Mor indlagt på afvænningscenter op til fødslen	1
	Mor-barn-ophold hos plejefamilie	1

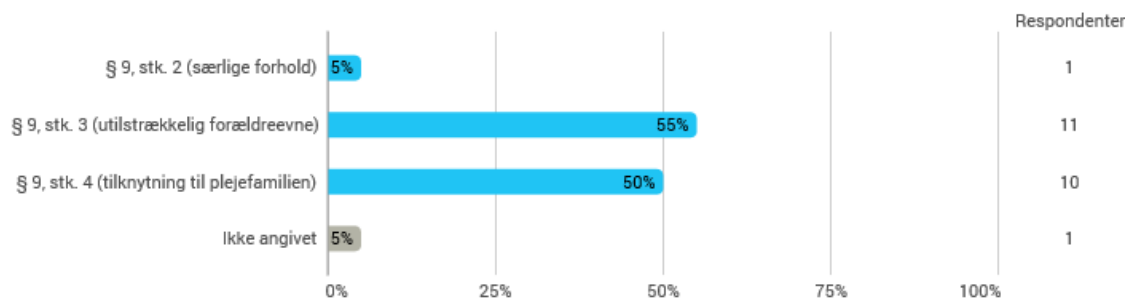
3.2 Forløbet af enkeltsagsrådgivningen

Dette afsnit giver et billede af henvendelserne og henvendelsesgrundlagene; af selve rådgivningsforløbene, herunder indholdet af rådgivningen; og af rådgivningsforløbenes afslutning.

Henveldeiser og henvendelsesgrundlag

Henvender er i langt de fleste tilfælde en socialrådgiver ansat i en familieafdelingen eller tilsvarende. I enkelte tilfælde har henvenderen dog titel af fagspecialist eller adoptionsrådgiver. I et par tilfælde er der to henvendere – fx en socialrådgiver sammen med en teamleder.

Figur 3.5 – Bestemmelse i adoptionsloven som forventet grundlag for adoption uden samtykke

Figur 3.5 ovenfor viser, at det i næsten lige mange tilfælde er § 9, stk. 3 og stk. 4 i adoptionsloven, der er lovhjemmel for kommunernes overvejelse om at indstille til adoption uden samtykke. I en enkelt sag er der henvist til særlige forhold efter § 9, stk. 2.¹³

I 14 ud af de 20 sager overvejer kommunen fremmedadoption. Kun i seks sager overvejes familieadoption. Begrebet familieadoption dækker i denne sammenhæng over en situation, hvor en plejefamilie adopterer et barn, som har boet i familien mere end tre år.¹⁴

Dokumentationsmaterialet, som kommunen har sendt til VISO i forbindelse med henvendelsen, omfatter mange forskellige dokumenttyper. Det omfatter typisk en børnefaglig undersøgelse, handleplaner og forskellige specialistudtalelser. I mange af tilfældene omfatter materialet desuden eksempelvis samværsbeskrivelser, underretninger, statusbeskrivelser fra plejefamilier, daginstitutioner, familieplejekonsulenter m.m. Der ses også eksempler på medsendt materiale fra forældrenes jobcenter/beskæftigelsescenter m.m. I mange af henvisningerne foreligger der også forældreevneundersøgelse og tilknytningsundersøgelse.

Kommunerne ønsker i langt de fleste tilfælde hjælp fra VISO til at afklare, om sagen er egnet til adoption uden samtykke. Herunder er der forskellige varianter, hvor nogle ønsker sparring til vurderingen af, hvad der er bedst for barnet og forældrene, mens andre ønsker vejledning til, hvordan dokumentationskrav opfyldes, herunder kvalificering af dokumentation. Flere kommuner ønsker også vejledning til de processuelle skridt i sagsbehandlingen.¹⁵

Rådgivningsforløbet

Med en enkelt undtagelse er VISOs primære rådgivning ydet ved et enkelt møde af et par timers varighed. Rådgivningsmøderne har i gennemsnit fundet sted 64 dage efter sagsoprettelsen i VISO med en variation fra 35 til 111 dage.

Deltagere: Deltagerne på mødet var typisk den henvendende socialrådgiver samt en faglig koordinator eller faglig leder/teamleder – nogle gange en afdelingsleder. Der deltog i visse tilfælde også en faglig konsulent/fagspecialist samt familiekonsulent/familieplejekonsulent. I fire tilfælde var der også en jurist fra kommunen med til mødet. Som minimum deltog to personer fra kommunen på mødet.

Indhold: Tabel 3.2 nedenfor viser en oversigt over centrale temaer i VISOs rådgivning til kommunerne. Rådgivningens indhold handler i mange tilfælde om dokumentationskravene. Rådgivningen kan eksempelvis omfatte vejledning i, hvilke dokumentationskrav der følger med

¹³ Som det fremgår af Figur 3.5 har enkelte kommuner oplyst mere end én lovbestemmelse i denne sammenhæng. Det er således ikke alle kommuner, der i deres henvendelse og på henvendelsestidspunktet er opmærksomme på, at man kun kan indstille en sag til adoption uden samtykke efter én bestemmelse.

¹⁴ Sammenholder man dette med ovenstående tal vedrørende påtænkt indstillingsparagraf, viser det en diskrepans mellem påtænkt indstillingsgrundlag og den heraf følgende praksis. Det følger eksempelvis, at en indstilling efter adoptionslovens § 9, stk. 3 som hovedregel vil gennemføres som en fremmedadoption, hvor barnet matches af Adoptionsnævnet med allerede godkendte adoptanter. En indstilling efter adoptionslovens § 9, stk. 4 vil altid gennemføres som en familieadoption, hvor den pågældende plejefamilie ikke skal godkendes som adoptanter. Forskellen mellem kommunernes påtænkte indstillingsgrundlag og typen af påtænkt adoptionsform må forstås ud fra kommunernes manglende kendskab til gældende regler og praksis.

¹⁵ Det angivne rådgivningsbehov er generelt formuleret kortfattet og vagt i henvendelseskemaerne. Dette hænger nok især sammen med, at videns- og erfaringsniveauet på området stadig er beskedent i de fleste kommuner (jf. afsnit 3.3 i bilagsrapporten).

de forskellige bestemmelser i adoptionsloven. I nogle tilfælde anbefaler VISO, at der gennemføres supplerende undersøgelser, eller at eksisterende undersøgelser foretages igen i en grundigere form. Det kan fx være forældreevneundersøgelser, hvor særligt prognosevurderingen er i fokus.

VISO kan desuden anbefale, at kommunen indsamler oplysninger om forældres tidligere liv med henblik på at kunne dokumentere et eventuelt mønster. Det kan tillige dreje sig om at indhente barnets perspektiv, hvis barnet har en alder, hvor det er relevant. Endelig kan rådgivning om dokumentationskrav også handle om, hvorvidt der er behov for at undersøge, om eventuelle søskende også bør adopteres eller ej.

Rådgivningen omhandler også ofte opmærksomhedspunkter i sagsprocessen. Det kan fx være vejledning i, hvem der har ansvaret for at beskikke advokater undervejs i processen, og hvilke aktører, der behandler en sag om adoption uden samtykke, og i hvilken rækkefølge. Den kan også handle om kommunens opgaver og ansvar, herunder at sagen skal behandles som en almindelig anbringelsessag sideløbende med behandlingen af adoptionsspørgsmålet.

Tabel 3.2 – Centrale rådgivningstemaer

Forhold som VISO rådgiver kommunerne om	
1	Dokumentationskrav i sager om adoption uden samtykke <ul style="list-style-type: none">I.a Krav i henhold til de forskellige bestemmelser i adoptionslovenI.b Krav til forældreevneundersøgelse og prognosevurderingI.c Dokumentation af mønster i forældres adfærdI.d Dokumentation af barnets perspektiv og barnets holdning til adoptionI.e Opmærksomhed på søskende
2	Sagsprocessen og de forskellige aktører
3	Barnets adopterbarhed
4	Plejefamiliens rolle
5	Støtte til de biologiske forældre
6	Håndtering af adoption i plejefamilier med andre plejebørn
7	Juridiske forhold, evt. henvisning til Ankestyrelsen og Statsforvaltningen

Et yderligere rådgivningstema er barnets adopterbarhed – dvs. vurderingen af, om barnet eksempelvis er for behandlingskrævende til at kunne blive adopteret. Det kan også handle om sygdom eller fysiske lidelser, herunder arvelighed i forhold til de biologiske forældre. Derudover kan rådgivningen indeholde afklaring af plejefamiliens rolle i sager efter de forskellige adoptionsbestemmelser eller vejledning til, hvordan plejefamilien kan håndtere en eventuel adoption, hvis der også er andre plejebørn i familien. Plejefamiliens rolle kan fx dreje sig om deltagelse i samvær. Rådgivningen kan også handle om, hvordan kommunen kan støtte de biologiske forældre, herunder i forhold til at udvikle forældreevnen. I de sager, hvor VISO henviser til Ankestyrelsen eller Statsforvaltningen, kan det fx dreje sig om vanskeligheder ved at få fastsat faderskab eller vurdering af barnets adopterbarhed, hvor Adoptionsnævnet i Ankestyrelsen er en relevant aktør at kontakte for kommunen.

Før at illustrere indholdet i VISOs rådgivning er der i Tabel 3.3 angivet forskellige eksempler på, hvad rådgivningen fx har handlet om inden for de forskellige temaer i Tabel 3.2.¹⁶

Tabel 3.3 – Eksempler på VISOs rådgivning opdelt efter tema

Temaer	Eksempler hentet i VISOs opsamlende notater
I. Dokumentationskrav	
I.a Krav i henhold til de forskellige bestemmelser i adoptionsloven	"VISO anfører, at såfremt kommunen vælger at lægge sagen op efter adoptionslovens § 9, stk. 4, bør der foretages en tilknytningsundersøgelse både i forhold til plejefamilien og de biologiske forældre. I forhold til de biologiske forældre er der brug for observationer af barnets samvær med både mor og far."
I.b Krav til forældreevneundersøgelse og prognosevurdering	"VISO påpeger, at forældreevneundersøgelsens kognitive profil af mor er tvetydig og muligvis fejlbehæftet. Det vil derfor være en fordel, hvis mor kunne blive undersøgt ift. sine kognitive evner og eksekutive funktioner, således at man frembringer et klart og entydigt billede af mors evner. Vigtigheden af dette hænger sammen med vurderingen af mors udviklingspotentiale. [...] Noget meget centralt i vurdering af forælderevne er evnen til mentalisering, og i forældreevneundersøgelsen anføres vurderinger lavet ud fra interview med inspiration fra AAI og AAP. Det kan anbefales, at man får undersøgt mors mentaliseringsevne med en af de anerkendte metoder, ikke blot med inspiration, men med en konkret testopgørelse."
I.c Dokumentation af mønster i forældres adfærd	"Endvidere vil det være en god ide at finde tidligere oplysninger og eventuelle undersøgelser frem i forhold til mor til brug for anamnesen, da hun meget vel selv kan have været udsat for grader af omsorgssvigt. Det er vigtigt at få mønstret i morens funktionsniveau og adfærd frem."
I.d Dokumentation af barnets perspektiv	"VISO påpeger, at det er vigtigt at tale med barnet om adoptionsspørgsmålet. Hun har en alder, hvor hun også vil kunne indkaldes til samtale i Statsforvaltningen, hvis de vurderer hende moden dertil. Generelt tillægges børnenes egen stemme og holdning stor værdi i denne type sager. Kommunens opgave er at sikre, at barnets stemme og holdning fremgår tydeligt i sagens akter."
I.e Opmærksomhed på søskende	"VISO lægger op til en drøftelse af forskellige scenarier for adoption uden samtykke i forhold til de tre børn. Er det kun pigen, som bør bortadopteres, ifølge kommunen, eller kunne adoption også være relevant for hendes brødre eller bare en af dem."
2. Sagsprocessen og de forskellige aktører	"Far skal spørges om sin holdning til adoption – uagtet dennes del i forældremyndigheden. Den rette far skal selv møde op i Statsforvaltningen og give sit skriftlige samtykke til adoptionen, før samtykket er gyldigt. Hvis far samtykker til adoptionen, vil sagen behandles som en frivillig adoption i henhold til far og en adoption uden samtykke i henhold til mor. Faderskabet kan kun erklæres ukendt, hvis Statsforvaltningen træffer afgørelse herom."
3. Barnets adopterbarhed	"Endvidere drøftes den situation, hvor barnet eventuelt skulle have arvet sin mors syndrom. VISO anfører, at der skal meget til, før et barn vurderes ikke at være adopterbart. Det vil som udgangspunkt afhænge af, om der kan findes en relevant adoptivfamilie, der kan og vil imødekomme de udfordringer, et barn kan have. Her rådgives i øvrigt til at drøfte dette med Adoptionsnævnet."
4. Plejefamiliens rolle	"Kommunen er i tvivl om, hvorvidt det vil være mest hensigtsmæssigt, at plejemor ikke deltager i samværet for at få et billede af, hvad de biologiske forældre kan. Da der er tale om et lille barn, anbefaler VISO, at plejemor deltager i samværet. VISO oplyser, at det er

¹⁶ Tabel 3.3 viser et enkelt illustrativt eksempel for hvert tema. Tabel 5.3 i bilagsrapportens afsnit 5.5 giver et mere udfoldet billede af indholdet i VISOs rådgivning.

	<i>muligt at observere samspillet, selv om plejemor er til stede."</i>
5. Støtte til de biologiske forældre	<i>"Det bør også fremgå tydeligt, hvilke foranstaltninger der har været forsøgt etableret for disse forældre gennem årene, og hvordan de har reageret på disse."</i>
6. Håndtering af adoption i plejefamilie med andre plejebørn	<i>"VISO spørger til plejefamiliens andet plejebarn på fem år, herunder relationen mellem barnet og plejemor. Kommunen vejledes om at have drøftelser med plejefamilien i forhold til, hvordan de kan håndtere en adoption af barnet. Der tænkes på drøftelser af, hvordan de taler med familiens andre børn herom; hvordan de håndterer det at adoptere ét plejebarn, men ikke det andet; samt andre relevante refleksioner og drøftelser, der kan opstå i forbindelse med en adoption af barnet."</i>
7. Juridiske forhold, evt. henvisning til Ankestyrelsen og Statsforvaltningen	<i>"Kommunen anbefales at forsøge at indhente akter og sagsoplysninger fra andre kommuner, som har kendskab til familien. Sagsbehandler har tidligere forsøgt uden held, og det anbefales at tage kontakt til Statsforvaltningen og høre, om de kan være behjælpelige med gode råd til indsamling af supplerende materiale. Der rådgives generelt til at bruge Ankestyrelsen i den løbende proces."</i>

Anbefalinger fra VISO: De afsluttende anbefalinger i rådgivningen er i langt de fleste tilfælde, at kommunen kan kontakte VISO frem til sagens behandling i børn og unge-udvalget. Det indgår i de afsluttende anbefalinger i 18 sager. Den næsthøypigste anbefaling er en henvisning til at gøre brug af Ankestyrelsen i den løbende proces (seks sager). I tre sager henviser VISO til Statsforvaltningen. I et par sager anbefaler VISO, at det undersøges, om søskende også vil have bedst af at blive bortadopteret. De resterende afsluttende anbefalinger handler bl.a. om yderligere dokumentation eller undersøgelser, som bør foretages (se bilagsrapportens Tabel 5.4 for uddybning).

Afsluttende status og evt. opfølgende dialog

Efter rådgivningsmødet kan kommunen henvende sig til VISO, hvis der er behov for yderligere rådgivning. Der sker således ikke en aktiv opfølgning fra VISOs side, og kommunen bliver heller ikke bedt om at holde VISO orienteret om den videre udvikling i sagen. Sagens stilling ved afslutning af rådgivningsforløbet fremgår således ikke af journalmaterialet i halvdelen af sagerne (se dog afsnit 3.3 nedenfor). I tre sager er status, at der på forskellig vis er samtykke eller optræk til samtykke fra en af eller begge forældre. I to sager er barnet blevet født og anbragt – i én af sagerne har den biologiske mor klaget over anbringelsen. I tre sager er status, at kommunen agter at gå videre med sagen med henblik på adoption uden samtykke. I en enkelt sag er den afsluttende status, at kommunen går videre med at få foretaget supplerende undersøgelser.

I 12 ud af de 20 sager var der ifølge journalmaterialet ingen opfølgende dialog omkring yderligere rådgivning i sagen. I flere tilfælde har VISO – enten konsulent eller specialist – ydet telefonisk sparring til den eksterne psykolog, som skal foretage en supplerende undersøgelse. Der er dog også et eksempel på, at en kommune efterspørger rådgivning fra VISO til den biologiske mors støtteperson – her henviser VISO i stedet til Statsforvaltningen eller Ankestyrelsen. I ét tilfælde efterspørger kommunen, at VISO anbefaler en psykolog, som skal udføre en ny forældreevneundersøgelse. Her henviser VISO til nabokommunen, da VISO ikke må pege på en bestemt psykolog. Den opfølgende dialog foregår enten via mail eller telefon. I et enkelt tilfælde aftales et nyt rådgivende møde, hvorefter det aftales, at kommunen har mulighed

for at indsende indstillingen til kommentering, inden sagen lægges op. Dette gjorde kommunen efterfølgende.

3.3 Udbyttet af enkeltsagsrådgivningen

Dette afsnit er opdelt i fem underafsnit. Vi belyser kommunernes forhåndsforventninger til rådgivningen; hvad der videre er sket i de konkrete sagsforløb; hvad rådgivningen har givet anledning til i de enkelte kommuner i form af konkrete faglige tiltag såvel som generel faglig udvikling; og til slut sammenfatter vi det billede, interviewene tegner af kommunernes vurdering af VISOs rådgivning.

Kommunernes forhåndsforventninger

I interviewene med fokus på enkeltsagsrådgivningen er det klare billede, at deltagerne gik ind til rådgivningen med et ønske om at få hjælp til arbejdet med den konkrete sag. Man havde på forhånd en vis viden om adoptionsformen, men havde brug for at få afklaret en tvivl (fx knyttet til barnets adopterbarhed) og for at få et nyt blik udefra på sagsakter og vurderinger som helhed. En teamleder bruger udtrykket "kompetent helikopterperspektiv" til at beskrive sine forventninger til bidraget fra VISO. En socialrådgiver beskriver sin indgang til henvendelsen således:

"Da jeg sendte mine sagsakter til VISO, havde jeg en forventning om, at de ville bidrage med råd om, hvad jeg kunne supplere med, og hvad der kunne mangle, for at jeg kunne lave et grundigt og veldokumenteret sagsarbejde i forhold til denne sag om tvangsbortadoption." (socialrådgiver)

Mange er således inde på, at de især håbede at få rådgivningsmæssig støtte til at gå videre med de næste skridt i arbejdet med sagen. Det ovenstående er dækkende i forhold til langt de fleste af vores interview – og gælder både ledere og medarbejdere.

Det hører med, at seks interviewpersoner også havde et håb om, at VISO ville formidle ny viden om lovgivningen og om området som helhed. Med en socialrådgivers ord: *"Vi havde en forventning om generelt at blive klogere på adoption uden samtykke."* Desuden er der et par interviewpersoner, som giver udtryk for, at de havde så lille viden om området på forhånd, at de reelt ikke gik ind til mødet med bestemte forventninger – snarere med åbenhed og nysgerrighed i forhold til området. Under ét underbygger vores interview, at rådgivningskonceptets fokus på de næste skridt i den konkrete sag svarer godt til kommunernes forhåndsforventninger til rådgivningen.

Det videre sagsforløb i kommunen

I vores interview gav informanterne en kort status på de sager, enkeltsagsrådgivningen vedrørte. I alt fik vi oplysninger om 19 af de 20 sagsforløb. Det generelle billede er, at det videre sagsforløb i mange tilfælde har afspejlet VISOs rådgivning.

I syv tilfælde er relevansen af bortadoption opgivet forholdsvis hurtigt. Informanterne nævner i tre af disse sager, at beslutningen bl.a. er truffet i lyset af VISOs konkrete faglige vurderinger, herunder fx af barnets adopterbarhed. I de resterende fire tilfælde er sagen opgivet på forskellige stadier med henvisning til bl.a. belastningen knyttet til det langvarige forløb, og/eller at plejefamilien undervejs trak ønsket om at adoptere deres plejebarn tilbage. I et enkelt af de syv

tilfælde var sagen godkendt i børn og unge-udvalget og nået frem til Ankestyrelsen. Styrelsen hjemviste den dog med henvisning til svagheder i dokumentationsgrundlaget. Kommunen valgte herefter at opgive adoptionsmuligheden på baggrund af tidsfaktoren. I en enkelt af de nævnte sager oplever informanterne dog, at rådgivningen fra VISO var problematisk. Dette skyldes, at Ankestyrelsens vurdering af sagsfremstillingen på et bestemt punkt ikke svarede til den rådgivning, VISO havde ydet ifølge kommunen.¹⁷

Kommunerne arbejder videre med sagen i adoptionssporet i de tolv øvrige tilfælde. I syv sager fortæller informanterne, at det videre forløb tager direkte afsæt i rådgivningen. I en enkelt sag har rådgivningen medført, at kommunen nu vil indstille til adoption efter adoptionslovens § 9, stk. 3 (varigt nedsat forældreevne) i stedet for stk. 4 (barnets tilknytning til plejefamilien). Tre andre informanter nævner, at rådgivningen har ført til nye sagsskridt. Konkret omtales forbedring af rammer for og dokumentation af støttet samvær, tilknytningsundersøgelse af barn og plejefamilie og styrket arbejde med § 50-undersøgelsen. Til slut fortæller fire informanter, at arbejdet hen imod adoption er fortsat ud fra VISOs anbefalinger. Disse sagsforløb har dog været udfordret af problemer med afklaring af faderskab, af øvrige forældreforhold eller lægelig afklaring af barnets adopterbarhed. De resterende fem sager står aktuelt forskellige steder. To sager faldt i første omgang i børn og unge-udvalget, men vil blive lagt op igen på et revideret grundlag inden længe. I det ene af disse tilfælde vil kommunen nu indstille til adoption efter adoptionslovens § 9, stk. 4. Det fremgår, at dette svarer til vurderingen fra VISO på rådgivningsmødet, som kommunen valgte ikke at følge i første omgang. I to andre tilfælde fortæller interviewpersonerne, at sagen er klar til snarligt at blive lagt op i børn og unge-udvalget. Sluttelig er en enkelt af sagerne behandlet ved alle tre myndighedsinstanser samt ved byret og landsret. Forældrene har efterfølgende fået procesbevilling til en prøvelse ved Højesteret, hvor sagen aktuelt er under behandling.

Konkrete faglige tiltag

Konceptet for enkeltsagsrådgivningen lægger i første række op til, at kommunerne skal støttes i arbejdet med den konkrete sag. Der er dog også en forventning om gevinster af mere generel karakter. Der peges her både på konkrete faglige tiltag såvel som på mere generel faglig udvikling på området.

Som det fremgår af konceptet for enkeltsagsrådgivningen (se afsnit 2.1), er der fokus på at ansøre kommunerne til tre typer af konkrete tiltag: revurdering af alle aktive sager med tanke på adoptionsmuligheden; målrettet opdatering af faglige procedurer i lyset af ændret lovgivning;¹⁸ samt generelt fremskyndet vurdering af adoptionsperspektivet i nye sager.

Revurdering af aktive sager: Interviewpersoner fra 15 af de 17 kommuner, som har modtaget enkeltsagsrådgivning, kunne besvare spørgsmålet vedrørende revurdering af aktive sager. Fire

¹⁷ Konkret var problemstillingen, hvilke typer af standardiserede psykologiske test det er hensigtsmæssigt at anvende som led i en forældreevneundersøgelse. Ifølge kommunen havde VISO ikke påtalt dette i forbindelse med rådgivningen, mens Ankestyrelsen efterfølgende fandt anledning til at kritisere et specifikt testvalg.

¹⁸ Der tænkes her særligt på § 68 d i serviceloven, som blev indsat samtidig med ændringen af adoptionsloven. Bestemmelsen knytter sig til kommunale afgørelser om anbringelse af et barn eller en ung uden for hjemmet, hvor det må antages, at barnet vil være anbragt i en længere årrække. Kommunerne skal i denne forbindelse overveje, om hensynet til kontinuitet i opvæksten taler for, at det pågældende barn i stedet bliver adopteret.

kommuner fortæller, at der er foretaget en systematisk gennemgang af kommunens sager i forlængelse af rådgivningen. I to tilfælde gælder det alle aktive sager; i de øvrige to har der været et selektivt fokus på anbringelsessager henholdsvis småbørnssager. I fem kommuner er svaret, at de aktive sager er et tilbagevendende fokuspunkt på møder m.m., men ikke i form af en systematisk gennemgang. I de resterende seks tilfælde siger informanterne, at kommunen ikke har foretaget en egentlig gennemgang. Begrundelserne er ganske forskellige. Én kommune ønsker at afvente udfaldet af en igangværende adoptionssag; en anden henviser til manglende tid. To kommuner vurderer ikke, at en systematisk gennemgang giver mening i lyset af de skrappe krav i denne type sager. Sluttelig er der en enkelt kommune, som henviser til, at en sagsgennemgang ikke var i fokus i VISOs rådgivning. Som helhed synes systematisk gennemgang af aktive sager kun i et begrænset omfang at have været i fokus efter enkeltsagsrådgivningen.

Opdatering af faglig praksis: På dette punkt fik vi en vurdering fra 14 af de 17 kommuner. Med to undtagelser var svaret bekræftende. Praksisændringerne deler sig i to grupper: I otte kommuner har man fået eller er på vej med nyt materiale (fx bestillingsskabelon til psykologundersøgelser, en særlig skabelon til adoptionssager m.m.) eller nye procedurer (fx regelmæssige ledelsestilsyn med anbringelsessager). I de øvrige fire kommuner handler det snarere om generelt højnet opmærksomhed på området hos ledere, rådgivere og konsulenter. Blandt de to kommuner, som ikke har foretaget ændringer, henviser den ene til, at skrappe lovgivningskrav gør det overflødigt, mens den anden ikke opfattede dette som et fokuspunkt i VISOs rådgivning.

Tidligere vurdering af adoptionsperspektivet: Her var svaret fra 16 af 17 kommuner, at der faktisk er kommet skærpet fokus på i gennemsnit at vurdere adoptionsperspektivet tidligere i det enkelte sagsforløb. Ordvalget varierer, men budskabet er stort set det samme. En enkelt kommune fik vi ikke en vurdering fra på dette punkt.

Generel faglig udvikling

I de fleste interview spurgte vi også til, om og i givet fald hvordan VISO-rådgivningen har ført til faglig udvikling af mere generel karakter i den enkelte kommune. I første omgang spurgte vi helt åbent, men i den uddybende udspørgning trak vi på forskellige fokuspunkter – bl.a. vidensløft, styrket skriftliggørelse, kollegial og organisatorisk udvikling m.m.¹⁹

Interviewene viser, at rådgivningen har givet en stor del af kommunerne et mærkbart fagligt løft i forhold til arbejdet med sagerne. For en helhedsvurdering gælder det 13 ud af de 17 interviewede kommuner, som har modtaget enkeltsagsrådgivning.

En række interviewpersoner fremhæver, at rådgivningen har styrket ledere og medarbejderes overordnede viden om og forståelse af lovgivningen og sagsgangen som helhed. Dette kan give sig udtryk i form af gevinster hele vejen rundt om processen i den enkelte kommune. En teamleder beskriver det således:

¹⁹ Interviewguiderne er gengivet som appendiks til bilagsrapporten.

"Rådgivningen har styrket den organisatoriske ramme om og struktur i sagsarbejdet, fordi vi bliver mere systematiske i forhold til, hvad vi skal have med. [...] Hvad vi fx præcis skal have med i vores opdrag til psykologerne, herunder hvilket testmateriale der skal benyttes." (teamleder)

De fleste informanter beskriver dog de faglige gevinster lidt mere specifikt. For det første fremhæver flere, at rådgivningen har skærpet de lokale nøglepersoners vurdering af, om forudsætningerne i lovgivningen er opfyldt i det enkelte tilfælde. Det kan fx handle om vurderingen af et eventuelt samværs værdi for barnet. Et andet punkt, som mange fremhæver, er rådgivningens positive indflydelse på skriftlighed og sagsfremstilling i sagsbehandlingen. En jurist fortæller fx, at rådgivningen efterfølgende har givet hende anledning til at indskærpe god journaliseringspraksis bredt i organisationen: *"Jeg har været rundt i alle vores teams og snakke om vores notatpligt. [...] Vi har fokus på den tause viden, som ikke altid bliver nedfældet."* Der er dog også flere informanter, som endnu mere specifikt peger på fx bestilling af eksterne undersøgelser som et punkt, hvor dokumentationen af den enkelte sag er blevet gavnet af rådgivningen. En psykolog siger i den forbindelse, *"[j]eg synes, de [VISO] var meget klare omkring, hvad der skal være dokumenteret, hvad undersøgelserne skal rumme, hvilke undersøgelsestyper der dækker, og hvilke der ikke dækker."* For det tredje peger flere på, at rådgivningen har gavnet den løbende kollegiale sparring i netop disse sager. Især sættes dette i forhold til behovet for at sikre støtte til den enkelte sagsbehandler, som får ansvar for en mulig adoptionssag.

Det skal dog tilføjes, at mange af interviewpersonerne også betoner grænserne for, hvad rådgivningen kan udrette. En afdelingsleder forklarer det med disse ord:

"Rådgivningen har ikke haft indflydelse på vores organisering, men jeg synes, at rådgivningsforløbet har haft indflydelse på, at man som kollega er blevet klædt bedre på. Når der både er en kollega og en leder med til mødet, bliver den viden jo udbredt, og det betyder, at alle kollegaer pludselig sparrer med hinanden, og det kommer op på teammøder." (afdelingsleder)

En betydelig del af informanterne har netop dette budskab: At gevinsterne samler sig om styrket viden og øget mestring af bestemte sagsskridt, snarere end om egentlig organisatorisk udvikling.

Til slut hører det med, at tre kommuner ikke oplever, at rådgivningen har affødt lokal faglig udvikling. Dette forbindes dog især med, at det lokale udgangspunkt på forhånd var godt. En socialrådgiver siger fx: *"[V]i fik generelt ros for de ting, vi har gjort, på selve rådgivningsmødet. Der var ikke efterfølgende kontakt til VISO, så man kan ikke sige, at rådgivningen generelt har givet et fagligt og organisatorisk løft til arbejdet med disse sager."*

Samlet vurdering af rådgivningen

I dette afsnit afdækker vi kommunernes samlede vurdering af rådgivningen fra tre forskellige synsvinkler: Set i forhold til forventningerne; set i forhold til den videre fremdrift i den enkeltsag rådgivningen vedrørte; og set ud fra et helhedsperspektiv.

I forhold til forventningerne: Fra 15 af de udvalgte 17 kommuner, der har modtaget enkeltsagsrådgivning, fik vi informanternes vurdering af forholdet mellem forhåndsforventninger og rådgivningens faktiske indhold. I langt de fleste tilfælde – i 12 interview – var svaret positivt. Formuleringer som "ja, bestemt" og "i høj grad" går igen. Nogle fremhæver VISO-rådgivernes generelle ekspertise og rådgivningens kvalitet og grundighed; andre lægger især vægt på konkrete råd og støtte til afklaring af tvivlspunkter. Det

gennemgående er, at forventningerne blev opfyldt. En fagspecialist formulerer det således:
"VISO var gode til at give feedback på ting, som vi kunne gå tilbage og få afdækket, fx tilknytningsundersøgelser. Områder, hvor vi godt kunne stille større krav."

En enkelt kommune giver udtryk for, at forventningerne blev delvist opfyldt. VISO vurderede undervejs, at rådgivningen havde bevæget sig ud over VISOs mandat. Det betød, at VISO trak sig fra yderligere dialog på en måde, som skabte en usikkerhed i kommunen. Informanten beskriver dog kun dette som et ærgerligt bump i et ellers godt forløb. I de sidste to tilfælde blev kommunens forventninger ifølge interviewpersonerne ikke opfyldt. Begrundelserne er forskellige. Den ene informant fortæller, at fokus på mødet overraskede og frustrerede deltagerne:

"Vi havde tænkt, at nu skulle vi have en vejledning i, hvordan vi kommer videre, og i stedet blev det en drøftelse af, hvornår man overhovedet er adoptérbar, som rigtig nok ikke var i tråd med det oplæg, vi oprindeligt havde fået. Jeg kan i hvert fald huske, vi gik en smule frustrerede fra mødet og tænkte, at det kunne vi bare have klaret over telefonen. Vi havde jo sendt sagsakterne. Dagsordenen blev en helt anden. Det var et meget informativt møde alligevel, det var bare ikke det, vi gik ind af døren med. Det ligger der også nogle ressourceovervejelser i." (afdelingsleder)

I den sidste kommune beskriver interviewpersonen bl.a., at man oplevede sig fejlagtigt rådgivet set i forhold til den efterfølgende behandling i Ankestyrelsen (se uddybning nedenfor).

I forhold til fremdrift i den konkrete sag: Også på dette punkt har vi vurderinger fra 15 kommuner. I 11 tilfælde fremgår det, at arbejdet med den konkrete sag er blevet gavnet mærkbart. Fire kommuner beskriver fx, at rådgivningen gav anledning til at stoppe op; styrke grundlaget; og arbejde videre mod en adoption. Andre fire betoner, at rådgivningen især har bidraget med øget tydelighed i selve slagplanen, kontakten til instanserne osv. Én taler således om, at rådgiverne reelt gav kommunen modet til at gå i gang med processen for alvor. Som et tredje eksempel er der to kommuner, der især fremhæver rådgivernes bidrag til at afklare adoptionsgrundlaget og/eller barnets adopterbarhed.

Fire kommuner beskriver dog et beskedent udbytte i den konkrete sag. Socialrådgivere fra to kommuner fortæller fx, at rådgivningen mest bestod i en anerkendelse af, at kommunen var på rette vej. Én af disse savnede fx rådgivning målrettet udformningen af selve udvalgsindstillingen. En anden informant oplevede sig ikke tilstrækkeligt klædt på i forhold til udredningsmetoder ved en forældreerneundersøgelse, herunder konkret valg af test. Ankestyrelsens begrundelse for at hjemvise sagen knyttede sig ifølge kommunen bl.a. til punkter, VISO havde sagt god for.

Samlet vurdering: I alle interview med fokus på enkeltsagsrådgivningen bad vi informanterne om at vurdere, om rådgivningen set under ét har givet kommunen bedre forudsætninger for at arbejde med adoptionssagerne. Fra 11 kommuner lyder vurderingen, at rådgivningen som helhed har haft positiv betydning – i ti tilfælde kommer svaret endda med ganske stort eftertryk. En afdelingsleder siger fx: *"Rådgivningen har givet os faktisk viden, råd og vejledning i forhold til sagsgangen. Hvem man kontakter, hvor og hvornår."* En anden afdelingsleder uddyber sit svar på denne måde: *"Den har skabt sikkerhed omkring, at vi er på rette spor, sådan som vi tænker og vurderer. Så ja, det synes jeg."* En enkelt interviewperson trækker lidt på svaret med henvisning til, at det lille antal sager gør det svært at vurdere. Vedkommende ender dog også med at svare bekræftende.

Fire kommuner besvarer til gengæld spørgsmålet henholdende eller negativt. Socialrådgivere fra to forskellige kommuner begrundet deres svar med, at de primært har oplevet sig bekræftet i, at kommunen i forvejen behersker opgaven på et højt niveau. I den tredje kommune hæfter svarpersonen sig ved, at VISO-rådgivningen på et konkret punkt blev underkendt af Ankestyrelsen. I det sidste tilfælde begrundes den forbeholdne vurdering bl.a. med, at man har oplevet sig anbragt mellem flere stole i forhold til afklaring af den konkrete sag: *"Vi får at vide af VISO, at vi skal kontakte Statsforvaltningen. Og Statsforvaltningen siger: 'I kontakter VISO', men der kommer vi jo fra."* (teamleder). Det fremgår dog også af interviewet, at informanterne primært forbinder dette med utilstrækkelig afstemning mellem serviceloven og adoptionsloven, og dermed mellem de instanser, der skal forvalte lovgivningen.

3.4 Udviklingsmuligheder og alternativer

I alle interview med kommuner, der har modtaget VISOs rådgivning, bad vi informanterne komme med overvejelser om og forslag til, hvordan VISO eventuelt kan forbedre rådgivningskoncepterne. I interviewene med fokus på enkeltsagsrådgivningen fremkom på den baggrund en stribe forslag, hvoraf vi har udvalgt fem.

Adgang til praksisnær sparring med andre kommuner: En række forskellige interviewpersoner efterspurgte bedre adgang til den praksiserfaring, som ligger hos ledere og medarbejdere i andre kommuner. Især er der et ønske om sparring med repræsentanter for de forholdsvis få kommuner, der har gennemført en adoption uden samtykke efter de nye bestemmelser. Flere er dog inde på, at det også kan være relevant at sparre med fagpersoner, som har oplevet, at en sag ikke er lykkedes. En fagspecialist fremhæver i den forbindelse, at det vil være oplagt at kombinere dette med VISOs rådgivning og generelle erfaring:

"Man lærer meget af erfaringer, dvs. eksempler fra virkeligheden. Det kunne bringes mere i spil. Jeg kunne ønske, at der var muligheder for, at mødes med repræsentanter fra kommuner, hvor det er lykkedes, og udveksle erfaringer, og hvor VISO var en del af det." (fagspecialist)

En gruppeleder foreslår fx konkret, at VISO arrangerer temadage med deltagelse fra fagpersoner, der konkret arbejder eller har arbejdet med sager vedrørende adoption uden samtykke.

Adgang til anonymiseret casemateriale: I forlængelse af det ovenstående forslag er der repræsentanter fra flere forskellige kommuner, som efterspørger, at VISO udvikler anonymiseret casemateriale baseret på faktiske sagsforløb. Det kan være sagsforløb, hvor der er bevilget endelig adoption, og evt. også sagsforløb, som er repræsentative for de omstændigheder, der kan betyde, at en adoption uden samtykke må opgives. En socialrådgiver formulerer ønsket således:

"Det kunne være nyttigt, hvis man kunne give nogle eksempler på sager, hvor det er lykkedes, som man fik lov at læse igennem. Således at man kunne få noget mere viden om, hvornår man indstiller til bortadoption, hvilke problematikker der har ligget forud, hvor meget man har forsøgt at arbejde med familien [...] det skal selvfølgelig være i anonym case-form." (socialrådgiver)

Der tænkes i denne forbindelse på casebeskrivelser, som i forholdsvis kortfattet form dokumenterer repræsentative sagsforløb som helhed.²⁰

Mere kontinuerlig rådgivning: Interviewpersoner fra en del kommuner peger på, at en mere kontinuerlig rådgivningstilgang ville være nyttig i forhold til sagsarbejdet. For det første nævner flere, at det vil være hensigtsmæssigt at kunne få et rådgivningsmøde med VISO både fx i den helt tidlige fase og tæt på færdiggørelsen af en indstilling til børn og unge-udvalget. For det andet oplever nogle interviewpersoner, at de kunne have haft gavn af, at være i mere kontinuerlig kontakt med VISO pr. telefon eller mail. Et forslag i denne forbindelse er, at der åbnes for rådgivning på basis af anonymiseret journalmateriale tidligt i et forløb. Interviewpersonen pointerer, at dette ville åbne for rådgivning uden forudgående kontakt til og forsøg på indhentning af samtykke fra forældrene.²¹

Støtte til bestilling af psykologundersøgelser: I flere interview blev der fremsat ønske om, at VISO i højere grad understøtter kommunerne i forhold til bestilling af eksterne psykologundersøgelser. Konkret efterspørges især tydeliggørelse af rammerne for undersøgelserne: Hvilke test og undersøgelsesmetoder er egnede i forbindelse med hvilke aspekter af sagsfremstillingen (forældreevnevurdering, tilknytning, adopterbarhed m.m.)? Dette kunne fx åbne for etablering af et nationalt register over psykologer, der er autoriseret til at udføre givne test m.m.

Hurtigere reaktionstid: Et par kommuner har oplevet en forholdsvis lang responstid fra VISO i forbindelse med henvendelser, hvor der var akut behov for afklaring. Synspunktet er derfor, at det vil være fremmende, hvis rådgivningsfunktionen bemandedes, så der kan reageres hurtigt, hvor dette er et behov. Det skal dog i denne forbindelse nævnes, at der især i det ene af disse to tilfælde var unormalt lang tid mellem sagens oprettelse og afholdelsen af rådgivningsmødet som følge af, at henvendelsen skete op til en sommerferie. I det hele taget er det kun ganske få informanter, som nævner denne problemstilling.

²⁰ I denne forbindelse er det relevant at henvise til Ankestyrelsens principafgørelse fra december 2017, som belyser en række af de spørgsmål, kommunerne typisk efterspørger uddybende viden om. Afgørelsens tekst kan læses her: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=196358>

²¹ I forbindelse med arbejdet på denne rapport har VISO gjort opmærksom på, at de kommunale ønsker, der omtales i dette afsnit, faktisk i vidt omfang kan efterkommes inden for de rammer, der aktuelt gælder for rådgivningen. Undtagelsen er rådgivning på basis af anonymiseret journalmateriale.

4 TEMADAGSFORLØB

Hvordan vurderer kommunerne udbyttet af temadagsforløbene?

Hvilke forandringer har rådgivningen medført i de enkelte kommuner?

Hvilke anbefalinger har kommunerne til den videre udvikling af VISOs rådgivningstilbud?

4 TEMADAGSFORLØB

Vi vender nu opmærksomheden mod VISOs temadagsforløb om adoption uden samtykke. I de følgende afsnit belyser vi forløbet af rådgivningen; kommuners udbytte af samme; samt vores interviewpersoners forslag til, hvordan rådgivningskonceptet kan justeres og videreudvikles.

De centrale konklusioner er:

- Temadagsrådgivningen er i de fleste tilfælde forløbet efter det overordnede koncept. Der er dog også eksempler på tilpasning med hensyn til varighed, deltagerkreds og indhold.
- De kommunale forhåndsforventninger til rådgivningen stemte generelt godt overens med konceptet for rådgivningen.
- Rådgivningen har givet anledning til konkrete tiltag i mange af kommunerne. Ni ud af 13 kommuner har fx revurderet aktive sager (eller er i gang det), og ti ud af 13 kommuner vurderer adoptionsperspektivet tidligere i et sagsforløb – i hvert fald i visse typer sager.
- Seks kommuner oplever, at rådgivningen har affødt mærkbar faglig udvikling i form af øget viden og mestring. Fire kommuner har oplevet en mere begrænset effekt; mens tre ikke har set en sådan effekt. De sidstnævnte kommuner forbinder dog dette med andre årsager end selve rådgivningens karakter.
- Alle 13 kommuner svarer, at VISOs rådgivning samlet set har svaret til forventningerne. 12 ud af 13 vurderer, at rådgivningen generelt har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen.
- Interviewpersonerne havde en række forslag til den videre udvikling af VISOs rådgivning – herunder bl.a. adgang til uddybet viden om konkrete sagsforløb, bedre opfølgning på temadagsforløb og et styrket bidrag fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen.

4.1 Forløbet af temadagsrådgivningen

I de fleste af de kommuner, som har modtaget temadagsrådgivning, afspejler interviewene, at rådgivningen er ydet mere eller mindre i henhold til VISOs generelle koncept beskrevet i afsnit 2.2. Dvs. to halvdagsmøder afholdt samme dag samt et halvdagsmøde placeret forholdsvis kort tid derefter. Også hvad angår indhold og disponering af de tre halvdage, synes konceptet at være blevet fulgt tæt i de fleste tilfælde. Deltagerkredsen har typisk bestået af relevante myndighedssagsbehandlere fra børne-/familie- og handicapafdelingerne, andre fagpersoner (herunder fx familieplejekonsulenter, psykologer, jurister, sundhedsplejersker og repræsentanter for kommunens udførelsevirkomhed) samt ledelsesrepræsentanter. Antallet af deltagere har varieret meget fra kommune til kommune – fra under 10 til over 60 personer. Dette synes at hænge nøje sammen med den enkelte kommunes størrelse.

Det fremgår dog også af interviewmaterialet, at der er sket tilpasning af konceptet i en del tilfælde. Det gælder med hensyn til forløbets varighed, hvor der både er eksempler på forløb afviklet inden for en enkelt dag og forløb på fx flere hele dage (bl.a. på baggrund af en stor deltagerkreds). Det gælder ligeledes i forhold til deltagerkredsen, hvor der bl.a. er flere eksempler på, at formanden og eventuelt andre repræsentanter for det lokale børn og unge-udvalg har deltaget i dele af forløbet. Der er også et par eksempler på, at temadagsforløb er blevet arrangeret i fællesskab mellem to eller tre kommuner, som hver især har stillet med

repræsentanter. Sluttelig fremgår det i især ét tilfælde, at dagsordnen for forløbet er blevet tilpasset på kommunens foranledning. Konkret er det sket på den måde, at hver af de deltagende sagsbehandlere havde mulighed for at medbringe en udvalgt anonymiseret sag til drøftelse på den sidste temahalvdag.

4.2 Udbyttet af temadagsrådgivningen

Vi belyser nu kommunernes forhåndsforventninger til temadagsrådgivningen; hvad rådgivningen har givet anledning til i form af faglige tiltag og generel faglig udvikling; og hvordan kommunerne samlet ser på udbyttet af VISOs rådgivning.

Kommunernes forhåndsforventninger

De forventninger til temadagsforløbene, som nævnes i interviewene, går næsten uden undtagelse på at blive klogere på den nye lovgivning. Interviewpersonerne fortæller, at man lokalt var bevidste om, at man havde ret begrænset viden om processen og kravene til sagsfremstillingen. Målet var derfor at blive klædt på til at kunne tage hul på opgaven, når behovet opstår:

"Vores forventning var at få noget overordnet viden, fx allerede eksisterende erfaringer; og viden om udfordringer i forhold til sagsbehandlingen, herunder kontakten til forældre og plejeforældrene osv. Vi var på forhånd bevidste om, at det ikke var fordi, at vi bagefter ville tænke 'hov, vi har ti, som vi skal køre den her vej med'. Målet var mest at gøre os forberedte til, når der kommer en sag." (teamleder)

Det er også gennemgående, at man ikke regnede med at blive præsenteret for en komplet manual til hele processen, men snarere at få et godt afsæt: *"Hvor vi skal starte"*, som en socialrådgiver udtrykker det. Flere nævner, at de samtidig forventede at blive udfordret og få vakt en nysgerrighed. Tre interviewpersoner havde således en forventning om, at VISO ville sætte gang i drøftelser og refleksion i gruppen. Sluttelig skal det nævnes, at et par informanter havde en forventning om at blive indført i forskning om børns oplevelse og udbytte af bortadoption. Som det var tilfældet med enkeltsagsrådgivningen, synes der umiddelbart at være et godt match mellem konceptet for temadagsrådgivningen og kommunernes forventninger.

Konkrete faglige tiltag

I forbindelse med temadagsrådgivningen er det VISOs forhåbning, at rådgivningen vil give anledning til især tre konkrete tiltag i de enkelte kommuner: Revurdering af aktive sager, opdatering af faglig praksis og tidligere vurdering af adoptionsmuligheden.

Revurdering af aktive sager: Interview med seks af de 13 kommuner, der har modtaget temadagsrådgivning indikerer, at man lokalt har været igennem alle aktive sager. Det er typisk sket i forlængelse af rådgivningsforløbet, men i et enkelt tilfælde allerede i den forberedende fase. På spørgsmålet om, hvorvidt kommunen har foretaget en gennemgang af aktive sager efter rådgivningen, svarer en socialfaglig konsulent:

"Ja da! Vi har først fået dette italesat i den forbindelse. Jeg tror, at man tidligere valgte sager, som var helt oplagte – fx hvor begge forældre sidder i fængslet år frem eller med stærkt misbrugende forældre – dét har vi fået flyttet." (socialfaglig konsulent)

I tre tilfælde fortæller interviewpersonerne, at deres respektive kommuner har sat gang i denne proces i forlængelse af rådgivningen. Processen er dog endnu undervejs. En teamleder

formulerer det således: *"Arbejdet er ikke afsluttet, men vi er i gang. Den [rådgivningen] har sat os i gang."* Til slut hører det med til billedet, at fire kommuner ikke har påbegyndt processen på nuværende tidspunkt. I to tilfælde lyder svaret, at man har kigget på enkelte udvalgte sager, men endnu ikke foretaget en systematisk gennemgang. I de to sidste tilfælde siger informanten, at dette ikke er sket trods intentioner i den retning. En faglig leder udtrykker det således: *"Den daglige drift overtager simpelthen de bedste hensigter."*

Opdatering af faglig praksis: På dette punkt deler de 13 kommuner sig i to næsten lige store grupper. Seks kommuner bekræfter, at der er sket praksisændringer på området som følge af rådgivningen. Det er fx i form af nye eller reviderede procedurer (fx mødedagsordner), tjeklister og visitationsskemaer, men også generelt højnet opmærksomhed i de sager, som *kan* være aktuelle efter adoptionsreglerne. Blandt de resterende kommuner fortæller fem, at man lokalt har en intention om at kigge på praksis med dette fokus, men at det ikke er sket endnu. Med en teamleders ord: *"Vi har aktuelt et arbejds punkt, hvor det her hjørne skal indarbejdes."* De sidste to kommuner har ikke opdateret praksis og ser det heller ikke som relevant. I det ene tilfælde fordi man ser fokus for adoption uden samtykke som ret snævert (primært de helt små eller ufødte børn), hvorfor generelle praksisændringer ikke opfattes som det rette virkemiddel. I det andet tilfælde fordi man foretog en gennemgribende justering af praksis for et par år siden. Denne opleves som tilstrækkelig også i denne sammenhæng.

Tidligere vurdering af adoptionsmuligheden: I otte af de 13 kommuner vurderer informanterne, at kommunen generelt har skærpet den tidlige opmærksomhed på adoptionsperspektivet. Det overvejes med andre ord på et tidligere tidspunkt i dag, end tilfældet var før rådgivningsforløbet. Fra to af de resterende kommuner lyder svaret, at vurderingen sker tidligere i dag, men kun i en bestemt slags sager: Med fokus på de ufødte eller helt små børn. I yderligere én kommune bekræfter interviewpersonen, at der var den forventede effekt på kort sigt, men i dag oplever hun, at dette er gået i sig selv igen. Fokus er ikke blevet fastholdt. I de sidste to af de 13 kommuner lyder svaret, at der endnu ikke er sket ændringer, men at dette er på vej: *"Det kommer. Det er jeg ikke bekymret for."* (teamleder).

Generel faglig udvikling

De relevante interview fordeler sig her på tre overordnede kategorier. Seks kommuner giver udtryk for, at rådgivningen mærkbart har understøttet en efterfølgende lokal udviklingsproces. Fire kommuner vurderer, at rådgivningen har haft en vis faglig betydning, men beskriver denne som forholdsvis begrænset. Sluttelig er der tre kommuner, som af forskellige årsager ikke efterfølgende har oplevet en faglig 'udviklingseffekt'. I det følgende belyser vi begrundelserne bag og nuancerne i kommunernes vurderinger.

De seks kommuner i den første kategori betoner generelt, at temadagene har givet ledere og medarbejdere indsigt i lovgivningen, i dokumentationskravene og i de vurderinger af forældreene, tilknytning, adopterbarhed m.m., som er en del af sagsarbejdet. Det handler både om faktuel viden om sagsgangen og faglig mestring i forhold til de enkelte skridt, herunder fx bestilling af psykologundersøgelser. Med en afdelingsleders ord:

"Rådgivningen har betydet, vi er blevet skarpere på den lovgivningsmæssige forventning. Vi er blevet skarpere på at gøre os tanker om, hvordan vi vurderer sagerne. Jeg tror også, det har betydet et øget

fokus på, hvordan vi griber det an. Når vi står i situationen, og vi skal overveje det, fornemmer jeg helt klart, hvad det er, der skal til, og hvad vi skal bestille af undersøgelser." (afdelingsleder)

En af kommunerne har fx med afsæt i rådgivningen udvalgt og drøftet 6-7 aktive sager på to interne møder. Møderne havde fokus på den menneskelige dimension såvel som på sagsgangens skridt. Processen har desuden fungeret som forberedelse af henvendelse til VISO om enkeltsagsrådgivning i et par sager. Interviewpersonerne vurderer fremgangsmåden positivt.

Flere kommuner beskriver også, hvordan rådgivningen har understøttet en organisatorisk udviklingsproces:

"Vi er nået frem til, at det ikke er den enkelte rådgiver, der skal køre sådan en adoptionssag. Det er simpelthen for stort et ressourcetræk, og det kræver en særlig ekspertise. Det er lagt over til en specialsagsbehandler, som også laver indstillinger til andre tvangssager, og som så kører et makkerskab med sagens sagsbehandler." (afdelingsleder)

Typisk pointeres det, at den lokale organisatoriske proces ikke blot udspringer af VISOs rådgivning, men det fremgår, at rådgivningen har bidraget nyttigt.

Interviewpersoner fra mellemgruppen på fire kommuner vurderer, at temadagsforløbet har styrket nøglepersoners viden om processkridt og -krav, ligesom den har givet anledning til generelle overvejelser, skærpet opmærksomhed og måske holdningsændringer på området. De fleste oplever dog ikke, at rådgivningen lokalt har ført til væsentlig faglig eller organisatorisk udvikling. En enkelt kommune er aktuelt i gang med en organisatorisk udviklingsproces, hvor erfaringer fra rådgivningen spiller ind – dog kun som et hjørne af et større felt:

"Det er nok ét element, men det er ikke rådgivningen, der har været udslagsgivende. Det var vi ved at kigge på i forvejen, men det har nogle andre årsager. Nu ringer du, og så bliver jeg mindet om det – så det er et hjørne, som skal med. [...] Når en sag kommer, så er det en, vi er nødt til at løfte op, rent ressourcemæssigt." (teamleder)

Interviewpersonerne fra de sidste tre kommuner oplever ikke, at rådgivningsforløbet har ansporet til generel faglig udvikling på området. Informanterne henviser især til to årsager. I to tilfælde peges der på, at rådgivningsforløbet ligger noget tilbage i tid, og kun inddrog en begrænset personkreds. Da kommunerne ikke selv har foretaget en opfølgning på rådgivningen – og især fordi kommunen ikke har haft en konkret sag i mellemtiden – er viden og indsigt ikke blevet omsat, og derfor hen ad vejen gået tabt, vurderer interviewpersonerne. I den tredje kommune forbindes den manglende udviklingseffekt derimod især med barrierer, man oplever som fagperson:

"Jeg tror ikke, at rådgivningsforløbet har betydet så meget. Man kigger på sagen og tænker, 'den vil aldrig gå igennem'. [...] Jeg vil sige, at rådgivningen har gjort en hooked på det, men alle de sten, man støder ind i på vejen, er nok til, at luften går ud af ballonen." (socialrådgiver)

Især henvises til modstand mod adoptionsformen i det lokale børn- og unge-udvalg. Interviewpersonen nævner dog også den udfordring, at konkrete plejefamilier ofte i praksis afviser at adoptere de pågældende børn i forbindelse med sager i henhold til adoptionslovens § 9, stk. 4. Fælles for de tre kommuner er således, at selve rådgivningens form og indhold ikke udpeges som årsag til den manglende udviklingseffekt.

Samlet vurdering af rådgivningen

I dette afsnit afdækker vi de kommunale interviewpersoners overordnede vurdering af rådgivningen; først set i forhold til forhåndsforventningerne, dernæst i form af en tilbageskuende helhedsvurdering af kommunens udbytte.

I forhold til forventninger: Vi har gennemført i alt 17 interview i 13 forskellige kommuner, der belyser dette emne. Det overordnede billede er, at alle interviewpersoners forhåndsforventninger til VISOs teamdagsrådgivning blev opfyldt. Informanterne fremhæver i den sammenhæng forskellige aspekter af rådgivningen. Her er fx en teamleders begrundelse:

"Det fungerede rigtig godt, at VISO startede med det helt grundlæggende: Hvilke forskellige muligheder er der for adoption? Hvad skal der til for at opfylde stk. 3? Hvad med stk. 4? Hvad skal kommunen sige? Hvad skal psykologerne sige? Da vi havde fået det overordnede overblik, var VISO fleksible, og vi kunne medbringe cases fra vores hverdag. Vi havde anonymiserede sager med og fik sparring på dem. Det gav sammenhæng fra noget overordnet til praksis." (teamleder)

En afdelingsleder fra en anden kommune lægger omvendt mere vægt på det menneskelige og holdningsmæssige aspekt:

"Noget af det, jeg synes, de var særligt gode til, var at tage barnets perspektiv. Det menneskelige perspektiv. En ting er juraen, og hvordan den forvaltes, og hvilke muligheder man har, men hvem er det godt for? [...] Vi havde nogle rådgivere og familieplejekonsulenter med, som syntes, det var 'synd for forældrene og helt forfærdeligt, og så ser børnene aldrig deres familie mere'. Der er også nogle værdidiskussioner. Det synes jeg, de [VISO] var gode til." (afdelingsleder)

En afdelingsleder fra en enkelt kommune skiller sig ud fra de øvrige informanter ved at tage et lille forbehold – hun svarer således "ja, i det store hele" på spørgsmålet. Hun begrundede dette svar med, at rådgivningen gjorde for lidt ud af ét bestemt videnstema:

"Jeg synes godt, der kunne være gjort noget mere ud af forskningen omkring, hvordan børn oplever at blive adopteret. Socialrådgiverne hos os har mange etiske overvejelser omkring tvangsadoption. Derfor er det vigtigt at bidrage med, hvad der er den aktuelt bedste viden om, hvad det betyder for et barn at blive adopteret. Det kunne godt være foldet mere ud." (afdelingsleder)

Vurderingerne skal sættes i forhold til, at forventningerne havde forskelligt niveau. Én beskriver dem således som "gigantiske"; en anden siger "jeg havde ikke som sådan nogen forventninger [...] Jeg var egentlig bare nysgerrig". Langt de fleste havde dog ret specifikke forestillinger om, hvad rådgivningen ville bestå i. Og disse forventninger blev som sagt generelt indfriet.

Samlet vurdering: I interview med 12 ud af 13 kommuner bekræftes det, at temadagsforløbet i kommunen samlet set har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med sager om adoption uden samtykke. De fleste formulerer sig endog i ganske klare vendinger. Denne formulering fra en socialrådgiver er repræsentativ:

"Rådgivningsforløbet har absolut styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med sagsforløb om adoption uden samtykke. Vi havde intet udgangspunkt før rådgivningen. Vi vidste kun, at det var en mulighed. Nu kender vi vilkårene. Vi ved hvor og hvordan, vi skal starte. Vi har fået det i rygsækken, vi skal bruge for at komme i gang." (socialrådgiver)

Især tre informanter lægger dog også vægt på, at rådgivningen primært opfattes som et "godt trin på vejen", hvor der står meget arbejde tilbage i forbindelse med kommende konkrete sagsforløb i den enkelte kommune.

Der er som nævnt en enkelt interviewperson, som ikke oplever, at rådgivningen har styrket kommunens forudsætninger på området nævneværdigt. Hun understreger dog, at dette ikke hænger sammen med selve rådgivningen, men derimod med de forskellige barrierer, hun oplever for at lykkes med en sag om adoption uden samtykke. Dette er uddybet i slutningen af afsnittet "Generel faglig udvikling" ovenfor.

4.3 Udviklingsmuligheder og alternativer

I dette afsnit præsenterer vi nogle centrale forslag til justering og supplerung af VISOs rådgivningskoncept for temadagsforløb, som fremkom i forbindelse med interviewene.

Adgang til uddybet viden om konkrete sagsforløb: På linje med flere af forslagene i afsnit 3.4 var en række interviewpersoner optaget af, hvordan VISOs temadagsrådgivning i endnu højere grad kan formidle praksisnær viden og erfaring. Forskellige informanter peger på, at det kunne ske i form af bidrag fra og sparring med erfarne sagsbehandlere, der har afsluttet eller i hvert fald er kommet langt med sager om adoption uden samtykke. Det foreslås dog også, at VISO kunne "hente viden baglæns ud af udvalgte sagsforløb" i form af skriftlige, omhyggeligt anonymiserede cases. Case-beskrivelserne kunne udgøre en del af det skriftlige afsæt for temadagsrådgivningen på linje med Socialstyrelsens øvrige publikationer på området. Teksterne skulle kaste lys på, hvad der er lykkedes undervejs, og hvor forhindringerne viste sig, med afsæt i en samlet tidslinje, men også med afsæt i veldefinerede faglige temaer. Som væsentlige temaer nævnes bl.a. vurdering af forældreevne, tilknytning og adopterbarhed, samværsafgørelser samt Ankestyrelsens og Statsforvaltningens afgørelser og begrundelser. Beskrivelserne kunne evt. udmøntes i konkrete anbefalinger til god sagsbehandlingspraksis.

Tæt kobling til lokal praksis: I forlængelse af overstående peger flere informanter på, at rådgivningen med fordel kan inddrage lokale cases mere aktivt og uddybet. En interviewperson henviser således til positive erfaringer fra temadagsforløbet i egen kommune. Her blev det på forhånd aftalt med VISO, at de deltagende sagsbehandlere havde én af deres egne sager med i anonymiseret form, og at der blev afsat tid til refleksion og drøftelse på dette grundlag.

Opfølgning på temadagsforløb: Som endnu en parallel til forslagene i afsnit 3.4 fremhæver en række interviewpersoner, at det vil være værdifuldt med øget kontinuerlighed i samarbejdet mellem VISO og den enkelte kommune. Konkret foreslås det bl.a., at VISO udvikler et koncept for opfølgning på et temadagsforløb i den enkelte kommune. Det nævnes, at målet med dette både kan være at tilbyde kommunen et brush-up og en overbygning på det oprindelige rådgivningsforløb. Dette synes især at være relevant i kommuner, som ikke igangsætter en konkret sag om adoption uden samtykke (og modtager enkeltsagsrådgivning) i månederne efter temadagsrådgivningen. En informant foreslår, at en sådan opfølgning af ressourcehensyn kan arrangeres sammen med en eller flere nabokommuner.

Bidrag fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen: Et ønske der går igen i adskillige interview er tættere inddragelse af viden om og gerne bidrag fra Ankestyrelsen (herunder i særdeleshed Adoptionsnævnet) og Statsforvaltningen. Målet skulle være en dybere indføring i disse instansers

arbejdsform samt vurderings- og afgørelsespraksis. Det foreslås, at det kunne ske enten i forbindelse med temadagsforløbene eller på åbne regionale eller nationale temadage.

Styrket forskningsinddragelse: Som et sidste punkt skal det nævnes, at enkelte interviewpersoner særligt efterspørger, at VISOs rådgivning, i højere grad end tilfældet er i dag, kommer til at omfatte formidling af et overblik over den særligt relevante forskning. Der tænkes både på viden om evidensbaseret praksis (fx undersøgelsespraksis); viden om børnenes oplevelse og udbytte af adoption; samt viden om indvirkningen af sagsforløb med et tvangsmæssigt aspekt på de forskellige aktører. Især én informant lægger vægt på, at man som sagsbehandler har stort behov for belæg og argumenter for, at adoption uden samtykke er den rigtige vej at gå med tanke på det enkelte barns tarv – over for omverdenen såvel som over for sig selv.

5 PERSPEKTIVERING

Hvor kan man ellers få rådgivning om adoption uden samtykke?

Hvad er kommunernes erfaringer med at bruge de øvrige tilbud om rådgivning?

Er der områder, hvor kommunerne oplever et udækket behov for rådgivning om adoption uden samtykke?

5 PERSPEKTIVERING

Et vigtigt fokuspunkt i denne undersøgelse er, hvorvidt kommunerne oplever at have et udækket rådgivningsbehov i deres arbejde med adoption uden samtykke. I de to foregående kapitler har vi belyst erfaringerne med VISOs enkeltsagsrådgivning og temadagsforløb, herunder kommunernes forslag til justering og supplerung af de to rådgivningskoncepter. Det primære formål med dette kapitel er at besvare et perspektiverende spørgsmål: Har de kommunale interviewpersoner konkrete ønsker og forslag til støtte- og rådgivningsformer, der ligger ud over det, der er tilgængeligt i dag? Dette er temaet for afsnit 5.2 nedenfor. Første skridt er dog – i det følgende afsnit – at give et billede af omfanget af kommunernes erfaringer med at trække på de rådgivnings- og kompetenceudviklingstilbud, som udbydes af andre aktører end VISO.

Kapitlets centrale konklusioner er:

- Et udvalg af kommunerne (ni i alt) er blevet spurgt til deres erfaringer med ad hoc-rådgivning fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen. Primært de kommuner, der har arbejdet med konkrete sager om adoption uden samtykke, har benyttet tilbuddene.
- En stor andel af interviewpersonerne havde bud på relevante nye støtte- og rådgivningsformer på området bl.a. knyttet til tværkommunal netværksdannelse og understøttelse af bestilling af psykologundersøgelser.

5.1 Erfaringer med øvrige nationale rådgivningstilbud

I en mindre andel af de gennemførte interview spurgte vi uddybende til informanternes erfaringer med at trække på de øvrige tilbud på området.²² Der tænkes her på ad hoc-rådgivning fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen (primært pr. telefon) samt kursustilbud fra Ankestyrelsen og fra Socialstyrelsens Børnekatalog.

Henholdsvis seks og fem af de ni kommuner, vi fik uddybet information fra, har trukket på ad hoc-rådgivning fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen. Mønsteret er, at kommunerne enten har erfaring med rådgivning fra begge eller med ingen af dem. Dette hænger meget naturligt sammen med, om kommunen arbejder eller har arbejdet med en eller flere konkrete sager om adoption uden samtykke eller ej. Tre af de ni kommuner har deltaget i kursustilbuddet om adoption uden samtykke fra Ankestyrelsen eller Socialstyrelsens kursus herom under Børnekataloget (eller har aftale om snarligt at gøre det). En enkelt kommune har benyttet sig af begge tilbud. Der er dog stor variation i deltagelsen; i ét tilfælde er det fx en enkelt fagspecialist, der har deltaget i Ankestyrelsens kursus; i to andre tilfælde er det planlagt, at Ankestyrelsen henholdsvis kursusudbyderne under Børnekataloget skal besøge kommunen for at afholde kursus for to grupper af ledere og medarbejdere, især socialrådgivere.

²² Det var tilfældet i forbindelse med fire af de fem fokusgruppeinterview samt i de fem telefoninterview med kommuner, som ikke hidtil har benyttet VISOs rådgivningstilbud. Den sidste del af interviewet, hvor dette tema var placeret, udgik i ét af fokusgruppeinterviewene på grund af en brandalarm.

5.2 Forslag til nye støtte- og rådgivningsformer

I alle undersøgelsens 42 interview spurgte vi åbent til informanternes forslag til nye støtte- og rådgivningsformer med fokus på adoption uden samtykke. Godt halvdelen af interviewpersonerne fremsatte således et stort antal vidt forskellige konkrete forslag, hvoraf vi fokuserer på et udvalg i det følgende.

Indledende forbehold

Indholdet af en række interview gør nogle kvalificerende bemærkninger relevante. På den ene side benyttede et mindre antal interviewpersoner spørgsmålet som anledning til at argumentere for en nytænkning af hele feltet. I særdeleshed opfordrede disse interviewpersoner til i det mindste delvist at placere arbejdet med adoptioner uden samtykke i en kompetent national "task force".²³ Ordvalget er forskelligt på tværs af interviewpersonerne, men grundtanken synes at være den samme: At etablere et samarbejde om sagsbehandlingen mellem en lokal myndighedssagsbehandler og en ekstern specialist, som har solid erfaring med disse sagsforløb. En socialrådgiver siger fx: *"Som en lille kommune kunne vi godt have brug for en task force, så de er med til at løfte sagen og sikre processen, så alle de små fodfejl undgås."* Begrundelsen for forslaget er først og fremmest, at selv store kommuner har ganske få sager, hvorfor det er vanskeligt at opbygge og vedligeholde den nødvendige ekspertise og erfaring hos sagsbehandlerne.

En særlig variant over dette tema fremkom i et interview med en afdelingsleder: Hun opfordrede til, at udarbejdelse såvel som finansiering af de forskellige typer psykologundersøgelser, som spiller en central rolle i sagsfremstillingen, samles i nationalt regi. Vurderingen er, at det vil give bedre, mere ensartet kvalitet og større uvildighed i undersøgelserne, ligesom hun peger på, at det kan give en større kommunal villighed til at benytte de nye bestemmelser i adoptionsloven.

På den anden side skal det nævnes, at især fire interviewpersoner svarede, at de faktisk ikke ser noget væsentligt udækket rådgivningsbehov på området. En sektionsleder siger fx: *"Altså, jeg synes egentlig, vi har adgang til at trække på det, vi har behov for. Det er ikke sådan, at jeg oplever, at vi har et stort udækket rådgivningsbehov."* Flere vurderede eksempelvis, at der ikke er et væsentligt perspektiv i at etablere tværkommunale netværk for de sagsbehandlere, som arbejder med sager om adoption uden samtykke (dette forslag uddybes nedenfor). Begrundelsen er primært, at de enkelte sager og de lokale forhold er for forskellige til, at sparring i et sådant netværk vil kunne være af væsentlig nytteværdi.

Kommunernes konkrete forslag

Uagtet de forbehold, som præsenteres ovenfor, havde langt de fleste interviewpersoner mindst ét konkret forslag til nye støtte- og rådgivningsformer med sigte på adoption uden samtykke. Interviewmaterialet understøtter med andre ord, samlet set, at der kan være grund til at overveje nytænkning i forhold til understøttelsen af kommunernes arbejde med adoptionsformen. I det følgende præsenteres fem forskellige forslag, som blev bragt op af flere, i visse tilfælde mange forskellige informanter.

²³ En informant taler om et "rejsehold" af psykologer (gerne med juridisk efteruddannelse).

Kommunal netværksdannelse: Det konkrete forslag, som blev bragt op langt oftest i interviewene, er etablering af en form for tværkommunal netværksdannelse på sagsbehandlerniveau. Forslaget figurerede i 15 forskellige interview. En anbringelseskonsulent udtrykker det fx på denne måde:

"Jeg kunne godt tænke mig, at der var et tværkommunalt netværk, man kunne have gavn af i sådan nogle sager. Jeg tænker, vi er forholdsvis begyndere, og der er nogle kommuner, der er længere end andre, men der er måske stadig mange ting, man ikke har prøvet." (anbringelseskonsulent)

Der er dog stor variation i, hvordan de enkelte informanter mere konkret forestiller sig, at et netværk kunne fungere. Nogle foreslår et permanent mødeforum, andre ser mere enkeltstående møder som det bedste bud. Atter andre peger på en én-til-én-form som det bedste bud. Én socialrådgiver foreslår fx, at man som mindre erfaren sagsbehandler kan komme på en observerende "innovationspraktik" hos en mere erfaren kollega i en nabokommune. En anden ser især et perspektiv i at kunne trække målrettet på vejledning og sparring fra en erfaren praktiker udefra i forbindelse med sagsarbejdet. Flere er sluttelig inde på, at et velfungerende netværks samarbejde ville forudsætte god facilitering, og udpeger derfor netværksdannelse som en oplagt VISO-opgave.

Understøttelse af bestilling af psykologundersøgelser: I seks interview knytter forslaget sig til de udfordringer, en del kommuner oplever i forbindelse med bestilling af eksterne psykologundersøgelser (se fx afsnit 1.3 og 3.4 ovenfor). Med en socialrådgivers ord:

"Vi mangler en database, som man kan tage udgangspunkt i, når man her og nu skal finde en egnet psykolog med ledig kapacitet. Der kunne måske tages udgangspunkt i VISOs og Ankestyrelsens erfaringer. Alternativt kunne man måske indføre en certificering." (socialrådgiver)

Informanterne efterspørger således en oversigt eller et egentligt nationalt register over tilgængelige og relevante privatpraktiserende psykologer; gerne kombineret med oplysninger om autorisation og certificering i forhold til anvendelse af særligt relevante standardiserede test m.m. Flere er også inde på, at man måske kunne opsamle oplysninger om, hvilke psykologer, der konkret har leveret forskellige typer undersøgelsesgrundlag i forbindelse med sager, der er gået igennem Ankestyrelsen og Statsforvaltningen.

Nye skriftlige ressourcer: Et mindre antal interviewpersoner kom med forslag til skriftlige materialer, der kan understøtte sagsarbejdet:

- En detaljeret drejebog for sagsarbejdet, evt. udarbejdet i et samarbejde mellem de nationale instanser: VISO, Ankestyrelsen og Statsforvaltningen
- En erfaringsbaseret, samlet udtalelse fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen med fokus på tungtvejende vurderingsparametre og fx udslagsgivende faktorer i de sager, de afviser eller vurderer som ikke-relevante
- Udarbejdelse af informationspjecer målrettet til forældre henholdsvis plejeforældre.

Sammentænkning af tilbud: Enkelte informanter efterspørger en bedre sammentænkning af støtte- og rådgivningsindsatsen på området på tværs af VISO, Ankestyrelsen og Statsforvaltningen. Der peges i den forbindelse både på udvikling af fælles rådgivnings- og kursustilbud og en bedre afstemt tilgang og indbyrdes rollefordeling. En afdelingsleder siger fx:

"Man kunne evt. samle alle kursustilbuddene ét sted og kaste al krudtet ind der? [...] Det er ikke indlysende for mig, hvorfor der er tre tilbud [VISOs temadagsforløb, Ankestyrelsens kursustilbud og kurset under Børnekataloget]. Jeg er nysgerrig på, om der ligger noget forskelligt i de tre måder at formidle det på." (afdelingsleder)

Sagsspecifik rådgivning på anonymiseret grundlag: Sluttelig efterspørger et par interviewpersoner, at man som sagsbehandler kan få adgang til hurtig, sagsspecifik sparring og rådgivning på anonymt skriftligt grundlag. Det skal vel at mærke være en rådgivning, der går tæt på vurderinger og sagsbehandlingskridt. En afdelingsleder forklarer baggrunden for forslaget således:

"Vi kan godt ringe og sige, at vi er i tvivl om en sag, men så snart vi spørger om hjælp til konkrete skridt eller tiltag, så skal der være den her partsbøring af forældrene, og så skal vi have alle de ting igennem. En mere anonym, uformel rådgivning kunne være rigtig smart, især hvis psykologerne også kunne trække på den." (afdelingsleder)

Bemærk, at forslaget ligger tæt op ad et ønske til udvikling af VISOs enkeltsagsrådgivning, som indgik i flere yderligere interview (se afsnit 3.4 ovenfor).

6 SAMMENFATNING OG KONKLUSION

I dette afsnit opsamler vi undersøgelsens vigtigste resultater og konklusioner. For et mere detaljeret konklusionsoverblik henvises til indledningerne i denne rapportens kapitler – samt, i forhold til enkeltsagsrådgivningen, til indledningen i bilagsrapportens kapitel 5.

Adoption uden samtykke i kommunerne

Kommunerne har sendt 26 indstillinger om adoption uden samtykke til Ankestyrelsen siden de nye bestemmelser på området trådte i kraft 1. oktober 2015. Der er tale om en betydelig stigning sammenholdt med situationen før lovændringen. Seks sager er indtil videre blevet endeligt afgjort i Statsforvaltningen eller ved domstol.

De kommunale informanter oplever i langt de fleste tilfælde en positiv eller neutral holdning til adoptionsformen på det politiske såvel som det administrative ledelsesniveau i de enkelte kommuner. De organisatoriske rammer for sagsarbejdet vurderes overvejende positivt. I et mindre antal kommuner peger interviewpersonerne dog på, at tidsnormeringen hos sagsbehandlerne er utilstrækkelig i forhold til opgavens omfang.

Interviewpersonerne ser især en udfordring i skrappe lovgivningskrav samt langvarige sagsforløb med menneskelige konsekvenser for børn, forældre, plejefamilier og fagpersoner. Det skal dog tages i betragtning, at de ofte udtaler sig på basis af beskeden faktisk erfaring med elementerne i et sagsforløb om adoption uden samtykke. Vurderingerne afspejler således til dels *forestillinger* om snarere end faktisk erfaring med trinene i et sagsforløb om adoption uden samtykke.

VISOs rådgivning om adoption uden samtykke

VISO tilbyder kommunerne tre typer af rådgivning om adoption uden samtykke:

1. Ad hoc-telefonrådgivning
2. Rådgivning i enkeltsager, hvor adoption uden samtykke er under overvejelse
3. Temadagsforløb om arbejdet med adoption uden samtykke generelt.

Denne kortlægning fokuserer på de to sidstnævnte former. Begge typer rådgivning ydes efter skræddersyede koncepter med en høj grad af tilpasning til den lokale kontekst (og sag) og ud fra en praksisnær tilgang med fokus på de konkrete sagsbehandlingsskridt. Enkeltsags- og temadagsrådgivningen er frem til august 2018 ydet til 45 af landets 98 kommuner. Medregner man den telefoniske ad hoc-rådgivning, har VISO været i kontakt med 59 kommuner.

VISOs enkeltsagsrådgivning

De berørte børn: De 20 kortlagte journalsæt knyttet til VISOs enkeltsagsrådgivning omhandlede 24 børn. Fire børn var endnu ikke født på henvendelsestidspunktet. I gennemsnit var de resterende børn 3,3 år gamle, med en alder i intervallet 0-9 år fordelt på ti piger og ti drenge. Næsten tre fjerdedele var fire år eller derunder. Alle 20 børn var på tidspunktet for henvendelsen anbragt hos en plejefamilie, heraf 14 uden samtykke fra forældrene.

16 af de 24 børn havde biologiske halv- eller helsøskende, heraf havde ni fire eller fem søskende. Børnenes helsøskende var i snit 10,7 år gamle (aldersspredning 1-22 år). Over halvdelen var døgnanbragt. Børnenes halvsøskende var i snit 12,3 år gamle (aldersspredning 1-27 år). Knapt halvdelen var døgnanbragt.

De berørte børns forældre: I forhold til to tredjedele af de 24 børn er forældremyndigheden delt mellem de biologiske forældre. Barnets mor har forældremyndigheden i de resterende tilfælde. Faderskabet er fastslået i forhold til 21 af de 24 børn. Børnenes biologiske mødre var i snit 30,2 år gamle ved henvendelsen (aldersspredning 19 til 49 år). De var mellem 23 og 33 år gamle i tre fjerdedele af tilfældene, og boede oftest sammen med den biologiske far eller alene. I snit var de biologiske fædre 37 år gamle (aldersspredning 24-54 år). Ca. to tredjedele af fædrene var mellem 24 og 36 år gamle; fem fædre var dog over 47 år. De angivne årsager til overvejelse af adoption uden samtykke er især mangelfuld forældreevne. Både psykisk lidelse og mental retardering hos forældrene angives i knapt halvdelen af tilfældene.

Sagsforløbet op til henvendelsen: De hyppigste kommunale indsatser frem mod henvendelsen er anbringelse i plejefamilie (alle 20 sager) og støttet samvær (16 sager). En lang række andre indsatser har været iværksat, men hver enkelt kun i højst to sager.

Henvendelser og henvendelsesgrundlag: I halvdelen af sagerne henvises til adoptionslovens § 9, stk. 3 (utilstrækkelig forældreevne) som forventet lovgrundlag for en indstilling til adoption; i halvdelen af sagerne til § 9, stk. 4 (tilknytning til plejefamilien). I 14 sager påtænkes fremmedadoption; i de resterende 6 tilfælde familieadoption. Kommunerne efterspørger især vejledning til de processuelle skridt og hjælp til afklaring af faglige spørgsmål om fx barnets adopterbarhed eller sagens egnethed.

Rådgivningsforløbet: VISOs rådgivning ydes typisk i form af et enkelt møde af to timers varighed. Dertil kommer indledende og opfølgende dialog. Rådgivningsmøderne er i gennemsnit afholdt 64 dage efter sagsoprettelsen. Kun i fire tilfælde finder mødet ikke sted inden for ca. to måneder fra sagens oprettelse hos VISO. Typisk deltager den henvendende socialrådgiver samt en leder i rådgivningsmødet. Derudover deltager ind imellem en fagspecialist, familieplejekonsulent, jurist m.m. Der rådgives især om faglige og lovgivningsmæssige krav; dokumentation og sagsfremstilling; samt om samarbejdet med de forskellige interessenter og processen hos instanser som Ankestyrelsen, Statsforvaltningen m.m.

Kommunernes vurdering af rådgivningen: I en stor del af de 20 forløb beskriver informanterne, hvordan VISOs rådgivning konkret har været guidende for kommunen i det videre sagsforløb. I 12 sager arbejder kommunen fortsat på en adoption uden samtykke.

En stor del af kommunerne har gjort konkrete faglige tiltag i forlængelse af rådgivningen. Det gælder især en tidligere vurdering af adoptionsperspektivet i den enkelte sag, men i en del tilfælde også opdateret faglig praksis (nye skabeloner, procedurer m.m.). En stor del af de interviewede kommuner oplever desuden, at rådgivningen har ført til generel faglig udvikling, især i form af øget viden om og faglig mestring i forhold til adoption uden samtykke.

Langt de fleste kommuner svarer, at VISOs rådgivning samlet set har svaret til forventningerne. Et stort flertal vurderer, at rådgivningen har understøttet arbejdet med den konkrete sag – og at den generelt har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen.

Interviewpersonerne havde en række forslag til den videre udvikling af VISOs rådgivning – herunder bl.a. øget fokus på praksisnær sparring med andre kommuner og udvikling af anonymiseret casemateriale.

VISOs temadagsforløb

Rådgivningen har givet anledning til konkrete faglige tiltag i mange af kommunerne. Ni ud af 13 kommuner har fx revurderet aktive sager (eller er i gang det), og ti ud af 13 vurderer adoption tidligere i et sagsforløb – i hvert fald i visse typer sager. Seks kommuner oplever desuden, at rådgivningen har affødt mærkbar faglig udvikling i form af øget viden og mestring. Fire kommuner har oplevet en mere begrænset effekt, mens tre ikke har set en sådan effekt. De sidstnævnte kommuner forbinder dog dette med andre årsager end rådgivningens art og indhold.

Alle 13 kommuner svarer, at VISOs rådgivning samlet set har svaret til forventningerne. 12 ud af 13 vurderer, at rådgivningen generelt har styrket kommunens forudsætninger for at arbejde med adoptionsformen.

Interviewpersonerne havde en række forslag til den videre udvikling af VISOs rådgivning – herunder bl.a. adgang til uddybet viden om konkrete sagsforløb, bedre opfølgning på temadagsforløb og et styrket bidrag fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen.

Perspektivering

Ni kommuner er blevet spurgt til deres erfaringer med ad hoc-rådgivning om adoption uden samtykke fra Ankestyrelsen og Statsforvaltningen. Det er primært kommuner, som har haft konkrete sagsforløb, der har trukket på denne rådgivning.

En stor andel af interviewpersonerne havde bud på relevante nye støtte- og rådgivningsformer på området bl.a. knyttet til tværkommunal netværksdannelse og understøttelse af bestilling af psykologundersøgelser.

Socialstyrelsen

Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 7242 3700
info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udarbejdet af
DEFACTUM
Region Midtjylland
Olof Palmes Allé 15
8200 Aarhus N
defactum@rm.dk
www.defactum.dk

November 2018

